

MILIEURAMA

EDITORIAAL	2
De Noordzee: zon, zand en smurrie	3
FRONTLIJN	8
Als de vos de passie preekt...	10
FLITSEN	15
De ruimte verknald	16
WET & PERS	25
El Condor paso	26
EUROPA	27
BERICHTEN	28
PUBLIKATIES	32
PUZZELEN	34
KALENDER & KOLOFON	36

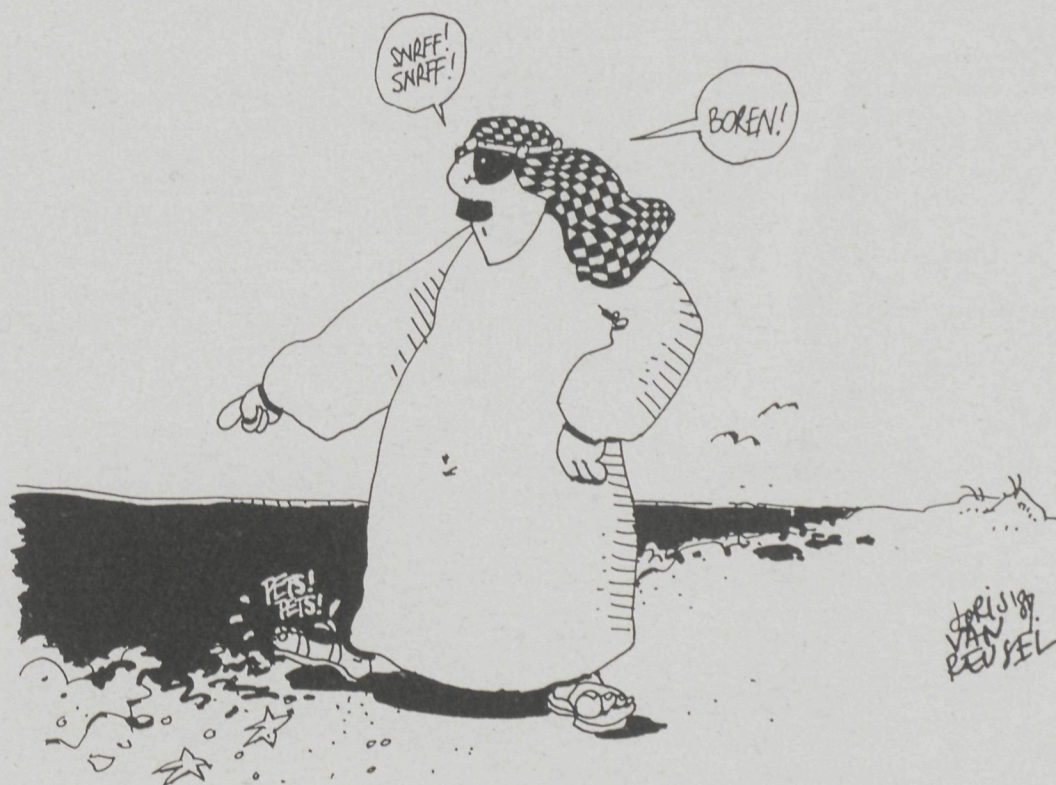
editoriaal

DE ESSENTIE

Tegenwoordig is er nogal wat beweging rond milieuzaken. Bijna regelrechte volksoptstanden tegen de TGV. Een storm protest bij de afschaffing van veerdiensten over de Schelde (een wat aparte vorm van openbaar vervoer, maar toch...). Een Deense vissersvloot die het verbrandingsschip Vulcanus II terug naar afzender stuurt... Het zijn symptomen van een fenomeen dat zich hoe langer hoe duidelijker manifesteert, nl. dat milieu-onvriendelijke ingrepen, hetzij van de overheid, hetzij van bedrijven hoe langer hoe dieper ingrijpen in het dagelijkse van hoe langer hoe meer mensen. Ze beginnen zelfs een bedreiging te vormen voor de broodwinning van een flink aantal mensen. Werkgelegenheid die zich weliswaar niet situeert in de spitssectoren van de economie maar daarom niet minder belangrijk zijn. Hartversterkend is dat de betrokken bevolkingsgroepen dit alles niet zo maar nemen en massaal in het verzet gaan tegen plannen of activiteiten die de kwaliteit van hun leven dreigen aan te tasten. Ik weet wel dat er in onze rangen personen zijn die dit verzet met een ietwat wantrouwende blik bekijken en ontgoocheld mijmeren over het grote gelijk dat al jaren beleden wordt op een idealistische basis; basis die blijkbaar te smal is om een "levée en masse" te bewerkstelligen. Ik deel deze pessimistische visie niet. Het is immers een historisch gegeven dat elke maatschappelijke ommekeer, hetzij op religieus politiek of op het sociale vlak, maar op steun bij brede lagen van de bevolking kon rekenen dan pas kans op welslagen kenden, als de concrete levenssituatie van de mensen in het geding kwam, hetzij via b.v. een ver doorgedreven repressief optreden of door het noodzakelijk gevecht om het blote bestaan. Op milieuvlak zijn we blijkbaar aanbeldend op een dergelijk maatschappelijk scharnierpunt. Er is nog hoop voor de toekomst.

Dirk Van Melkebeke

DE NOORDZEE: ZON, ZAND EN SMURRIE

STEERS MEER OLIE IN DE NOORDZEE !

Zeevogels die door olievervuiling aan hun eind komen. Vissen met afwijkingen en letsels. Oneetbare mosselen op golfbrekers. Artsen die baders aanraden na het zwemmen een stortbad te nemen... Het zijn enkele aanwijzingen dat er wat fout loopt met de Noordzee. De grens van het zelfreinigend vermogen is blijkbaar overschreden. Wat wil je? Jaarlijks worden onophoudelijk duizenden tonnen huishoudelijk en industrieel afval in zee gestort. Ook voor de Noordzee wordt dit wel eens te veel.

Het is noodzakelijk dat de toenemende vervuiling van de Noordzee zo snel mogelijk een halt wordt toegeroepen. Makkelijk zal dat niet gaan met de industriële en nationale belangen die nogal eens durven verschillen. De verantwoordelijke ministers van de Noordzeestaten (Groot-Brittannië, Noorwegen, Zweden, Denemarken, Nederland, Bondsrepubliek Duitsland, Frankrijk en België) komen op 23 en 24 november 1987 in Londen samen tijdens de tweede ministerkonferentie ter bescherming van de Noordzee om het eens te worden via internationale afspraken de milieubelasting te verlichten. Hopelijk worden de goede voornemens in bindende internationale én nationale maatregelen gegoten.

BOEMERANGEFFEKT

De vervuiling van de ongeveer 572.000 km² grote en gemiddeld 90 meter diepe Noordzee wordt sterk in de hand gewerkt door de vele menselijke activiteiten die in, op of langs deze zee plaatsgrijpen. De belangrijkste zijn de scheepvaart, de visserij, olie- en gaswinning, zand- en grindwinning, de recreatie, het toerisme, militaire activiteiten, het leggen van telefoonkabels, het lozen en verbranden van afvalstoffen. Bovendien gaat de Noordzee gebukt onder nogal wat stress afkomstig van het land zoals vervuiling via de atmosfeer, via rivieren en via directe lozingen of dumpingen.

Jaarlijks vinden zo'n 420.000 scheepsbewegingen op deze smalle waterweg plaats. Er bestaan ca. 160 productieplatforms voor olie en gaswinning die per jaar ongeveer 130 miljoen ton olie en 73 miljard m³ gas winnen. Voor het transport van gas en olie zijn 5.000 km pijpleidingen aangelegd. De totale hoeveelheid olieverontreiniging wordt geschat op 170.000 ton. De Noordzee wordt jaarlijks belast met meer dan 40.000 ton zware metalen, vooral aangebracht door de rivieren, en 100 miljoen ton baggerspecie uit o.a. de havens. In 1985 werd ongeveer 500.000 ton zand en grind uit de Noordzee gepompt, voornamelijk voor rekening van Openbare Werken. Jaarlijks wordt ongeveer 600.000 ton chemisch afval in de Noordzee gestort en 100.000 ton verbrand, waarvan 12.800 ton Belgisch afval.

In eigen land nemen jaarlijks zo'n 1,5 miljoen vakantiegangers hun intrek in de badsteden langs de kust, wat een jaaromzet voor de toeristische sektor betekent van 20 miljard fr., maar wat eveneens een evenredige toename betekent van het volume geproduceerd afvalwater. Gemiddeld wordt deze vervuiling geraamd op 200.000 I.E. per jaar, met vervuilingsspieken in juli en augustus die gaan tot 1.000.000 I.E.. De jaarlijkse hoeveelheid zwerfvuil op zee wordt op 65 miljoen ton geschat. Concentraties tot 1.771 kg/km² werden reeds waargenomen. Het toerisme is hier in grote mate voor verantwoordelijk. Per jaar wordt zo'n 3 miljoen ton vis uit de Noordzee boven gehaald. In 1982 werd 56.700.000 m³ slib en zand gebaggerd en kostten de infrastructuurwerken aan de havens 16.180.000.000 fr.

Tot daar deze niet-limitatieve opsomming van activiteiten waarbij de Noordzee een cruciale rol speelt. Het toont vooral de **economische belangrijkheid** aan. De Noordzee wordt nog te snel beschouwd als een gemakkelijke en goedkope vuilbak-bij-de-hand. Welke gevolgen de cocktail van duizenden tonnen chemische en andere afvalstoffen in het complexe zeewatermilieu veroorzaakt, is vooralsnog onzeker.

Het is dan ook wetenschappelijk verstandig én logisch het zgn. 'voorzichtigheidsprincipe' te hanteren. Dit wil zeggen dat men eerst de werkelijke ekologische gevolgen van het dumpen, storten of lozen van afvalstoffen moet kennen en afwegen vooraleer daadwerkelijk over te gaan tot de vervuilende activiteit. Nu wordt veelal ongegeneerd vervuild zonder te beseffen welke schade aan dit

belangrijk element in levensketen wordt berokkend.

Wat wel zeker is, is dat de verontreiniging die de mensen gedisciplineerd verder produceren als een onweerstaanbare boemerang terug op het eigen hoofd terecht komt. Wat ook zeker is, zijn de aanwijzingen dat de ultieme vervuilingsgrens bereikt is. Dringende (inter)nationale maatregelen zijn dus gewenst.

BESTAANDE VERDRAGEN EN REGLEMENTERING

Elke bedreiging van de Noordzee vindt plaats op een bepaalde plaats die onder de verantwoordelijkheid van een welbepaald land valt. De effecten van die lokaal plaatsvindende lozingen of andere activiteiten beperken zich vaak niet tot de omgeving van die bron. Het is zelfs denkbaar dat nabij de plaats van de bedreigde activiteiten géén effecten op grotere afstand merkbaar of zelfs desastreus worden. Elk land dat gekonfronteerd wordt met de gevolgen van activiteiten van andere landen zal de noodzaak van internationale regelingen inzien.

Op dit moment bestaat reeds een uitgebouwde internationale reglementering. Effectieve controle op de naleving hiervan is vrijwel onbestaande waardoor heelwat overtredingen onbestraft blijven doorgaan met alle nadelige milieugevolgen van dien. Een ander probleem is het omzetten van deze internationale verdragen in een nationale normering. Het belang van een internationale regelgeving is overduidelijk. Onderlinge afspraken tussen de Noordzeelanden dienen echter ook op nationaal niveau bevestigd te worden, evenals de problemen die in of door een welbepaald land worden veroorzaakt. Tot nu toe gebruikten de Noordzeestaten de bestaande verdragen te veel als een negatief alibi. Verwijzend naar andermans niet-naleving van een overeenkomst worden de eigen gebreken gemaskeerd. Landen als Nederland en Duitsland verwijzen erg graag naar het Verenigd Koninkrijk als het gaat om de vraag waarom er niet meer vooruitgang wordt geboekt bij de bescherming van de Noordzee. De opstelling van het Verenigd Koninkrijk met betrekking tot het hanteren van kwaliteitsnormen waar emissienormen wenselijker zouden zijn, staat daarbij centraal. Tegelijkertijd lukt het deze landen zelf echter niet de aanvoer van vervuilende stoffen via de Rijn tot aanvaardbare proporties terug te brengen. Of denk maar aan de moeizame discussies en wederzijdse verwijten bij de Nederlands-Belgische waterverdragen.

De **konventie van Oslo** regelt het dumpen, storten en verbranden van (industriële) afval in het Noordzeegebied en het Noordoosten van de Atlantische Oceaan. Het bevat een opsomming van "zwarte-lijst-stoffen" (o.a. Cd, Hg, Organohalogenen) en "grijze-lijst-stoffen" (o.a. Pb, Cu, Zn), waarvan de storting verboden is of waarvoor een bijzondere vergunning vereist is. Verder regelt het de procedure ter verkrijging van een vergunning. Dit verdrag trad in april 1974 in werking en is geratificeerd door België.

De **konventie van Londen** regelt het dumpen, stor-

ten en verbranden van (industriële) afval alsook radioactief afval op wereldschaal. België heeft dit verdrag ondertekend. Op dit moment worden op beide verdragen nog te veel 'uitzonderingen' toegestaan, waardoor ze aan kracht verliezen.

De konventie van Parijs (1974) handelt over de vervuiling van de Noordzee via de waterlopen en de atmosfeer. Het verdrag is sinds mei 1978 van kracht. Maar maatregelen en uitvoeringstermijnen om de aanbreng van de zwarte-lijst-stoffen via de rivieren uit te bannen, om de verontreiniging met grijze-lijst-stoffen te beperken en om de aantasting van het mariene milieu met radioactieve stoffen te verminderen, moeten nog op nationaal vlak vastgelegd worden.

Het akkoord van Bonn is een samenwerkingsakkoord ter bestrijding van ernstige mariene verontreiniging, b.v. bij olierampen.

De Marpol-konventie (1973 en 1978) handelt over de vervuiling door de scheepvaart. Dit verdrag geeft veelomvattende regels voor het operationeel lozen van verschillende verontreinigende stoffen zoals olie (ruwe olie, stookolie, petroleum), gevaarlijke en schadelijke vloeistoffen die in bulk worden vervoerd in chemikalietankers, chemische en gasvormige stoffen die in verpakte vorm worden vervoerd, sanitair afval, en huishoudelijk afval. De regels van het Marpol-verdrag zijn nog niet allemaal in werking. Zij worden pas internationaal van kracht wanneer ze door een voldoende aantal landen in de nationale wetgeving werden opgenomen; en wanneer ze door een meerderheid van de totale wereldhandelsvloot (minstens 50% van alle handelsschepen) worden toegepast. De laatste drie bijvoegsels over chemische en gasvormige stoffen, sanitair afval, en huishoudelijk afval werden nog niet geratificeerd door België.

De diverse EG-richtlijnen, o.a. op vlak van de drinkwaterkwaliteit, zwemwaterkwaliteit, kwik- en kadmiumlozingen, de afvalstoffen van de titaandioxyde-industrie vormen het laatste bestaande internationaal kanaal waarop de nationale overheden een beroep kunnen doen om de vervuiling van het mariene milieu tegen te gaan.

NOORDZEE MEMORANDUM

Naar aanleiding van de tweede ministerkonferentie in Londen eind november stelde de Bond Beter Leefmilieu een tien puntenprogramma samen dat ze vanuit de milieubeweging als een soort te verdedigen "boodschappenlijstje" aan de verantwoordelijke staatssecretaris Miet Smet wil meegeven. Miet Smet ontving dit memorandum officieel op 14 oktober, de slotdag van de Noordzeekampagne van de Bond Beter Leefmilieu. In eerste instantie reageerde ze positief. Maar de weg is nog lang en de (bureaucratische) obstakels groot.

Een eerste, evident punt is de **volledige en korrekte uitvoering van de bestaande internationale verdragen en richtlijnen**. België dient op dit vlak zo vlug mogelijk het gehele Marpolverdrag te erkennen. Een kollektief systeem van effectieve controle moet de wettelijke goedkeuring van de verdragen in de praktijk aanvullen.

De zgn. "operationele" lozingen van olie, chemika-

liën en vuilnis door schepen zijn in werkelijkheid eerder structureel te noemen, want dagelijks vinden "operationele" lozingen plaats. Slechts een gering percentage van de daders wordt achterhaald, laat staan beboet. Het is al te simpel de matroos die het toilet doortrekt als schuldige aan te wijzen, want eenmaal op volle zee krijgt de gehele scheepvaart de systematische kuiswoede. Daarbij worden verschillende gevaarlijke detergents gebruikt. De grote boosdoeners zijn vooral de olietankers, die voor 81% van dergelijke, in sommige gevallen legale, lozingen verantwoordelijk zijn. Op gebied van olielozingen heeft een onderzoek van Rijkswaterstaat in Nederland aangetoond dat in 1983 het aantal olievlekken door schepen veroorzaakt de 10.000 overtrof. Op basis van dit aantal vlekken wordt geschat dat zo in 1983 tenminste 10.000 ton olie werd geloosd. Als we dan nog rekening houden met het feit dat vele vlekken tijdens de nacht "ontstaan" en dus niet waarneembaar zijn, komt een voorzichtige schatting neer op 10.000 tot 20.000 ton olie van schepen per jaar. Om deze lozingen in te dijken staat de Bond Beter Leefmilieu een **absoluut verbod op het lozen van olie, chemicaliën en vuilnis door schepen** voor. Van overheidswege dienen de nodige inspanningen te worden geleverd om iedere zeehaven met gepaste ontvangstinstallaties voor dergelijke afvalstoffen te voorzien. Er werd immers reeds een directe verhouding tussen beide factoren ontdekt, d.w.z. hoe minder geschikte haveninstallaties, hoe meer lozingen op zee. We mogen ons echter niet blind staren op deze olielozingen door schepen, want de olielozingen door boorplatforms namen tussen 1981 en 1985 toe met ruim 350%. De olievervuiling door boorplatforms worden voor-

zichtig geschat op 50.000 tot 70.000 ton per jaar, in de plaats van de ca. 23.000 ton per jaar die officieel wordt gemeld. De off-shore is met de weliswaar toegestane lozingen een niet te onderschatten boosdoener. De normen zijn te hoog en het volledig leegpompen van oude putten is zeker niet milieuvriendelijk. Ook hier zou een flinke stop welkom zijn.

De verbranding van afvalstoffen op de Noordzee, waarbij de haven van Antwerpen een belangrijke rol speelt, stond in oktober opnieuw volop in de aktualiteit. Eerst weerhield Greenpeace het verbrandingschip de Vulcanus II ervan de haven te verlaten, verloor daarna het proces tegen de opdrachtgever het Amerikaanse Ocean Combustion Service voor de Rotterdamse rechtbank, waarna een Deense vissersvloot er toch in slaagde de Vulcanus II letterlijk lam te leggen door de schroef te blokkeren.

Tijdens het laatste jaar werd vanuit Antwerpen 287.300 ton chemisch afval ontscheept richting Noordzee. Aan verbranding van dit gevaarlijk chemisch afval zijn heelwat risico's verbonden. Bij het transport en de overslag van de te verbranden stoffen op de drukke Noordzee zijn ongevallen niet uitgesloten. De verbranding zelf dient te gebeuren op 1.100 °C; de stoffen moeten 1 seconde in de oven blijven. Wanneer aan deze voorwaarden niet voldaan wordt, kunnen er bij de verbranding van PCB's zeer giftige dioxinen en furanen worden gevormd. De rookgassen verlaten de schoorsteen ongezuiverd en slaan neer op het wateroppervlak. Naast grote hoeveelheden zoutzuur komen in de pluim zware metalen en produkten van onvolledige verbranding voor. Het is niet duidelijk wat er gebeurt in de rookpluim als die de schoorsteen net heeft verlaten en niet meer door de in de schoorsteen opgestelde meetapparatuur geanalyseerd kan worden. Wat gebeurt er b.v. wanneer de stoffen in de rookpluim in aanraking komen met de mikrolayer, de dunne bovenlaag van het wateroppervlak die biologisch zeer belangrijk is. In 1981 werd in de Oslo-kommissie 1 januari 1990 vastgesteld als einddatum voor verbranding op zee. Volgens de laatste besprekingen lijkt 1995 de ultieme einddatum te worden.

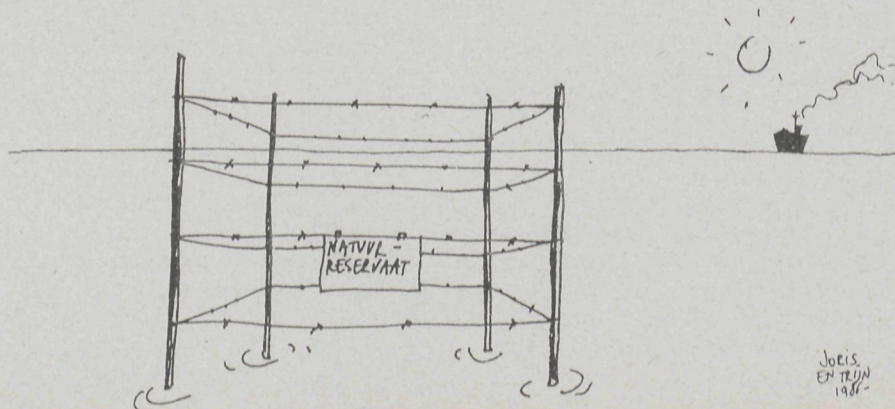
Ondertussen moet de betrokken industrie veiligere verbrandingsmethoden uitzoeken, maar moet vooral gestreefd worden naar een aanpassing van de produktiewijze. De vermindering van de afvalproduktie bij de bron is een van de belangrijkste voorwaar-

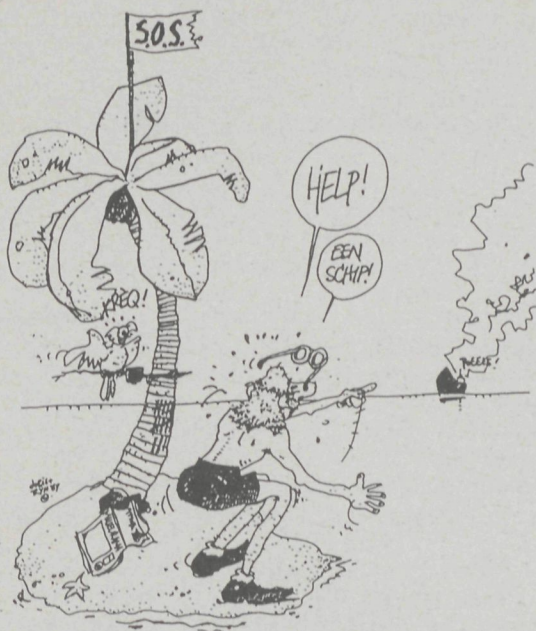
den voor een effectieve milieubescherming op lange termijn.

De verdragen van Oslo en Londen regelen het dumpen van afvalstoffen in zee. Voor de dumping van afvalzuur van de titaandioxideproduktie werd door Miet Smet, in overleg met de sektor, afgesproken dat dit tegen 1990 afgelopen moet zijn. Volgens de milieubeweging moeten alle dumpingen van industriële afvalstoffen en vlieggas zo spoedig mogelijk en uiterlijk tegen 1990 stopgezet worden. Andere methoden moeten worden gezocht waarbij het milieu minder wordt belast.

Via de atmosfeer komt een groot deel van de vervuilende stoffen in zee terecht. De vervuiling via de atmosfeer wordt veroorzaakt door uitlaatgassen van auto's, elektriciteitscentrales e.d., in het algemeen door machines die koolwaterstoffen als brandstof gebruiken die onvolledig worden verbrand. Op die manier komen grote hoeveelheden olie (ca. 20.000 ton per jaar) in natte en droge depositie in zee terecht. Internationale regelingen ter beteugeling van deze atmosferische pollutie zijn er nauwelijks. Via de nationale wetgeving is in alle Noordzeelanden echter een vergunning vereist voor het lozen in de lucht. Tot dusver werd bij het verlenen van desbetreffende vergunningen nauwelijks rekening gehouden met de invloed op het Noordzeemilieu. In het kader van het verdrag van Parijs dienen criteria opgesteld te worden waarbij wél rekening wordt gehouden met de invloed op het Noordzeemilieu. Er dient te worden gestreefd tot een maximaal terugdringen van emissies bij de bron. In deze context mogen de vergunningen voor lozingen in de lucht slechts voor een beperkte tijd gelden, zodat de emissie-eisen aangepast kunnen worden aan de stand van de techniek. Nieuwe bedrijven moeten van bij de start zuiveringstechnieken toepassen.

Rechtstreeks of via de riviermondingen komt heelwat ongezuiverd afvalwater in de Noordzee terecht. De Rijn, de Thames, e.a., voeren op het land geproduceerde vuiligheid naar de grote vergaarbak: de zee. Maar ook België zet op dit vlak het beste beentje voor. De Schelde met afval vanuit Frankrijk én vooral vanuit de Brusselse agglomeratie wordt de vuilste rivier van West-Europa genoemd. Verschillende kustgemeentes lozen ongezuiverd rioolwater rechtstreeks in de zee. Via deze kanalen wordt ongeteerd ettelijke tonnen huishoudelijke en industriële afvalwaters in zee gepompt. De laatste jaren wordt door een overma-

tig gebruik van meststoffen een trendmatige stijging vastgesteld van eutrofiërende stoffen. Een plaatselijke, onnatuurlijke toename van de plantengroei, algengroei met zuurstofgebrek is hiervan het gevolg. Het probleem van de overbesteding blijft niet beperkt tot het landmilieu, maar wordt ook verplaatst naar het zeemilieu. Om die redenen moeten de gemeenten die rechtstreeks rioolwater in zee lozen binnen de kortste keren in staat worden gesteld om zich op het waterzuiveringsnet aan te sluiten. De lozing van ongezuiverd afvalwater moet op korte termijn absoluut worden verboden. Het vrijkomende zuiveringsslib moet op verantwoorde wijze worden verwerkt en de overbesteding moet dringend gecontroleerd en ingedijkt worden.

Het **uitbaggeren van de havengeulen** om voldoende diepte te bewaren is niet zo onschuldig als velen vermoeden. In alle grote havengebieden rond de Noordzee komen immers ernstig verontreinigde bodems voor met zeer grote hoeveelheden geaccumuleerde olie. Na het uitbaggeren wordt de baggerspecie in zee gestort. België behoort wat dat betreft tot de Europese top. Een nauwgezetter controle van de gedumpte baggerspecie is noodzakelijk. Het vervuilde slib moet in controleerbare en beheersbare stortplaatsen worden opgeslagen zodat nadien zuivering en eindverwerking mogelijk blijft. De bestrijding van de vervuiling aan de bron betekent op lange termijn de vermindering van verontreinigd slib. Het storten van slib afkomstig van industriële en (rioolwater)zuiveringsinstallaties moet op korte termijn absoluut verboden worden. Het Bonn-akkoord regelt de samenwerking van de Noordzeestaten bij **scheepsrampen**. Ondanks enkele serieuze rampen in het verleden (Torrey Canyon, Amoco Cadiz, Mont Louis, Herald of Free Enterprise) waarbij olie en vervuilende chemische stoffen vrijkwamen, staan gecoördineerde rampenplannen nog in de kinderschoenen. Voorlopig berust de bestrijding van de verontreiniging in België enkel

op een stilzwijgende overeenkomst tussen de ministers van landsverdediging en binnenlandse zaken. Van een bestrijdingstechnologie is zelfs helemaal geen sprake. Dikwijls worden al te vlug chemische bestrijdingsmiddelen gebruikt. Dat veroorzaakt in combinatie met andere stoffen soms ergere gevolgen dan de eigenlijke vervuiling. De uitbouw via gecoördineerde rampenbestrijding op alle niveaus is dus noodzakelijk, evenals het deskundig gebruik van geschikte bestrijdingsmiddelen. Hoewel de discussie in Londen niet zal handelen over het geplande **afvaleiland** in de Noordzee willen we hier toch wijzen op de onaanvaardbaarheid van een dergelijk plan. Volgens de studies van de ministeries van openbare werken en economische zaken moet het 240 ha grote "milieu-eiland" op de Trappegeerbank (3 km voor de kust van Koksijde) dienen om industrieel afval kwijt te raken, onder de redenering "dan zijn we er hier op het land tenminste vanaf". Wat ver is, is niet dichtbij, nietwaar! Dergelijke kunstmatige stortplaatsen voor probleemafval zou het zee-ecosysteem danig in de war kunnen sturen. Volgens deskundigen zal dit eiland een invloed hebben op de stromingen, een extra rechtstreekse zeeverontreiniging en een horizonvervuiling betekenen. Daarenboven zal de **scheepstrafiek** zwaar bemoeilijkt worden. Een deel van het zeemilieu wordt sowieso afgenomen. Het doorsijpelen naar de ondergrond van de verontreinigde stoffen zal leiden tot verhoogde gehalten in het grondwater, wat de waterkwaliteit in de omgeving sterk zal beïnvloeden. Met de zeewind wordt eveneens stankhinder voorspeld. En last but not least, is er reeds sprake geweest om op dit eiland een kerncentrale of verbrandingsinstallatie te vestigen. Genoeg redenen om neen te zeggen tegen een afvaleiland.

Om internationale afspraken echte slagkracht te geven moet **openbaarheid van gegevens** gewaarborgd zijn. De individuele lozingsvergunningen van de industriële bedrijven blijven tot nu toe strikt geheim. Dergelijke overeenkomsten tussen overheden en industrie lijken sterk op de ultra geheime gemeenschappen uit de vorige eeuw. Willen we tot een verbetering van het milieu komen zijn dergelijke toestanden onaanvaardbaar. Het leefmilieu is openbaar. Gegevens omtrent de verontreiniging moeten dat ook zijn.

De nationale overheden dienen de individuele emissie- en lozingsgegevens beschikbaar te stellen voor iedereen en de Noordzeestaten dienen het principe van openbaarheid te erkennen. De gegevens moeten internationaal uitgewisseld kunnen worden. Eigenlijk zouden alle beschikbare gegevens over verontreiniging van de Noordzee bruikbaar moeten zijn voor de wetenschap en de milieu-organisaties, zodat op basis van wetenschappelijk verantwoorde analyses een milieuvriendelijker beleid kan uitgestippeld worden. De Bond Beten Leefmilieu juicht het dan ook toe dat de waarnemersfunctie voor de milieubeweging bij de tweede ministerkonferentie is ingeschreven. Zo hoeven we de informatie niet langer uit tweede hand te vernemen.

Geert Selleslach

ZWARE BODEMVERVUILING DOOR ZWARE METALen ROND FOSFAATVERWERKENDE BEDRIJVEN IN VLAANDEREN

Uit een onderzoek uitgevoerd in opdracht van de Bond Beter Leefmilieu blijkt dat de bodems rond de 5 fosfaatverwerkende bedrijven in Vlaanderen ernstig verontreinigd zijn door lood en vooral kadmium. De vijf bedrijven waarover het gaat zijn: BASF-Zandvoorde (sinds 1 september 1987 geen fosfaatproduktie meer); BASF (Antwerpen, 80.000 ton per jaar), Rhône-Poulenc (Zelzate, 140.000 ton per jaar), Prayon Rupel (Puurs, 140.000 ton per jaar) en Tessenderlo Chemie (Tessenderlo, 230.000 ton per jaar).

Rond elk van deze bedrijven werden zowel voor kadmium als voor lood onrustwekkende concentraties gevonden:

	Cd	Pb
1. BASF-Zandvoorde	2,0 mg	81 mg
2. BASF-Antwerpen	1,1 mg	106 mg
3. Rhône-Poulenc	2,1 mg	126 mg
4. Tessenderlo Chemie	8 mg	130 mg
5. Prayon Rupel	60,5 mg	1125 mg

Hoogst gevonden concentratie in milligram per kilo droge bodem

Recent onderzoek in de Kempen naar de aanwezigheid van zware metalen in bodems leert ons dat men als natuurlijke achtergrondconcentraties voor kadmium 0,45-0,50 mg en voor lood 15-45 mg mag aanvaarden. De cijfers die de Bond gevonden heeft wijzen dus zonder meer op een verontrustende aanrijking van de bodem met lood en kadmium rond de bewuste bedrijven. Hoe ernstig de situatie is, blijkt als we de situatie toetsen aan de normen die men in Nederland hanteert in het kader van de interim wet Bodemsanering. De in de tabel aangegeven concentraties bevatten minimaal 1,6 keer en maximaal 121 keer de daarin als normaal beschouwde concentratie voor kadmium en minimaal 0,6 keer en maximaal 34 keer de als normaal te beschouwen concentratie voor lood. Dit is afhankelijk van het soort ondergrond (kleiachtige bodems bevatten van nature meer zware metalen dan zanderige). De gronden rond Tessenderlo Chemie zouden volgens de wet Bodemsanering beschouwd worden als te saneren (verhoging zuurtegraad, verhoging humusgehalte, aanpassing teeltplan) inzake kadmium, terwijl de gronden rond Prayon Rupel zonder meer beschouwd dienen te worden als zeer verontreinigd en afgegraven dienen te worden, zowel voor kadmium als voor lood.

Het onderzoek van de Bond concentreert zich op kadmium en lood omdat beide zware metalen het meest schadelijk zijn voor de mens. Kadmium concentreert zich hoofdzakelijk in de lever en vooral in de nierschors, waarbij na verloop van tijd ernstige storingen optreden en schade kan berokkenen

aan beide organen. Blootstelling aan lood kan leiden tot bloedarmoede, aantasting van het centrale zenuwstelsel met diverse lichaamsstoornissen (vermoeidheid, misselijkheid, buikpijn) voor gevolg en uiteindelijk onomkeerbare hersenletsels.

Voor kadmium is het zelfs zo dat op arme zandgronden (in 4 gevallen hier) vanaf een concentratie van 1 ppm een te hoge concentratie van kadmium in bepaalde groenten (sla, spinazie, andijvie) worden aangetroffen waarbij de aanvaardbare inname-norm van 400-500 mikrogram per week (volgens de Wereldgezondheidsorganisatie) wordt overschreden.

De Bond Beter Leefmilieu vraagt dan ook dringend maatregelen om de vervuiling rond fosfaatproducerende bedrijven onder controle te krijgen en terug te dringen:

-Diepgaand onderzoek naar de graad van bodemverontreiniging.

-Onderzoek naar de besmettingsgraad bij de omwonenden (zeker in Tessenderlo en de Rupelstreek).

-Maatregelen om de uitstoot van zware metalen te verminderen door de bedrijven (gebruik van fosfaatertsen met laag loodgehalte, rookgaszuivering, ...).

-Maatregelen om de ernstig verontreinigde bodems te saneren, en eventueel waar nodig op een verantwoorde manier te verwijderen.

-Er moet dringend werk gemaakt worden van een globaal fosfatenbeleid. Het overdreven fosfaatgebruik en de produktie ervan leiden immers tot zeer ernstige milieuverstoringen. Dit betekent dat het gebruik van fosfaten in de landbouw dient verminderd (minder toevoeging in het veevoeder, strikte normen inzake het gebruik van kunstmest) en dat er b.v. zo snel mogelijk overgeschakeld wordt op fosfaatvrije wasmiddelen.

DVM

HOUDEN WE DOEL V NU TEGEN, JA OF NEE?

Kernenergie zorgt in ons land voor ongeveer 70% van de elektriciteitsproduktie. Het totale elektriciteitsverbruik stijgt elk jaar: in 1984 nog met 4,9%, in 1985 met 3,7% en in 1986 met 2,4%. Naast kernenergie zorgen elektriciteitscentrales op basis van kolen, olie of gas respectievelijk voor 22%, 6,4% en 8,8% van de elektriciteit. Waterkracht en spaarbekkencentrales zijn samen goed voor 2,5%

Om de groei van het elektriciteitsverbruik te kunnen volgen enerzijds, en om oude centrales te kunnen vervangen anderzijds, willen de elektriciërs een nieuwe kerncentrale bouwen te Doel. Zij zijn zeker van hun stuk want in het uitrustingsplan, zodat het verlanglijstje dat de elektriciërs van tijd tot tijd op de regeringstafel deponeren, en uit de besprekingen met de vakbonden menen zij dat de beslissing over een achtste kerncentrale principieel reeds genomen is. In de komende tijd zou het dus nog enkel gaan over de vraag wanneer de centrale definitief opgestart wordt. Van Tsjernobyl heeft deze eigenwijze monopolieclub dus niets geleerd.

KERNENERGIE MOET ABSOLUUT NIET

Elektriciteitsmaatschappijen zijn promotoren van

elektriciteitsverbruik en -verkoop. Niemand kan hen kwalijk nemen dat zij de groei van het elektriciteitsverbruik wensen door te trekken, en dat zij dit willen doen tegen de grootst mogelijke winst. Hun argumenten dat de groei moet opgevangen worden door nieuwe investeringen in de voor hen goedkoopste energievorm klinken dan ook geloofwaardig vanuit ondernemersstandpunt. Een maatschappelijke verantwoordelijkheid is er zelfs na de gebeurtenissen in Tsjernobyl niet bij. Dat ondernemersstandpunt blijft beperkt tot deze enge kontekst.

De toon van het uitrustingsplan ademt eenzelfde vooruitgangsgeloof uit dat we reeds vijftien jaar konden aanschouwen. Tevens is het doorweven met de negatie van alternatieve mogelijkheden: de beheersing van de elektriciteitsvraag, de decentralisering van de elektriciteitsproductie, besparingen en toekomstige ontwikkelingen waarbij minder energie zal moeten worden ingezet in hoog technologische industrieën.

Wij moeten er dus op aandringen dat zo'n misinterpretatie van persoonlijk en kollektief belang verdwijnt. De elektriciens mogen dan elektriciteit maken; een beleid voorbereiden is totaal verschillend. Zij moeten dus verdwijnen uit die organen waar het beleid bepaald wordt, met name uit het Nationaal Komitee.

N8 OF DOEL 5: NEEN

De vijfde kerncentrale te Doel mag geen kwestie zijn van aangegane verbintenissen met Frankrijk. Tenslotte is de staat niet verbonden maar de elektriciens. Zij moeten gebeurlijk maar opdraaien voor beleidsfouten en ongepaste arrogantie.

De vijfde kerncentrale moet kaderen in algemene politiek bepaalde energiebeleidslijnen, die antwoord geven op vragen zoals: is het wenselijk het elektriciteitsverbruik te laten oplopen in het licht van nieuwe ontwikkelingen met efficiëntere motoren en apparaten, en welke opdrachten moeten de elektriciens meekrijgen om het park zodanig om te bouwen dat zo weinig mogelijk grondstoffen verloren gaan en een zo hoog mogelijk rendement wordt gehaald? In ieder geval zal men pas eind november weten welke antwoorden de senaatskommissie geeft en welke vragen aanleiding geven om verstrekkende konklusies te trekken uit Tsjernobyl.

EEN ALTERNATIEF

Wij hebben alvast onze konklusie gereed.

Elektriciteitsproductie betekent een immense aanslag op het milieu. Grondstofverspilling uit zich in luchtvervuiling, waterverontreiniging en ekologische rampen. Hoe minder elektriciteit er geproduceerd moet worden, hoe beter wij het vinden.

Besparing is makkelijk te realiseren door de elektrische verwarming terug te dringen en de energiezuinigheid van apparaten te vergroten en te promoten. De te voorziene ontwikkelingen wijzen in dezelfde richting. Energiezuinigheid hoort toe aan de wereld van elektronika en nieuwe technologieën. **Verschuiving** is eveneens mogelijk in het gebruik van energievormen. Grasmaaien kan elektrisch maar ook met olie en verwarmen kan even-

goed met aardgas, sorry zelfs beter, efficiënter, warmer en goedkoper. Elektriciteit kan ook geproduceerd worden op de plaats waar het samen met b.v. warmte nodig is. Landbouwers produceren hun eigen elektriciteit en verwarmen hun bedrijfsgebouwen met de vrijgekomen warmte. **Vervangen** kan dus ook in de industrie, kantoorcomplexen en noem maar op. Tenslotte kan een minister met een ekologische inspiratie, een andere **tarifiëring** uitwerken waarbij de grootverbruikers meer betalen en de kleine wordt bevoordeeld. De huidige tariefstructuur werkt ongelimiteerd verbruik in de hand.

Deze maatregelen zijn zeker niet voldoende om onze samenleving draaiende te houden. Kerncentrales moeten vervangen worden. Aviel Verbruggen (UIA) rekende voor dat de verlenging van de levensduur van kleine centrales, en een absolute prioriteit voor de bouw van 6 x 105 Mw en gasturbines van 90 Mw de problemen van het niet bouwen van Doel V en het eventueel afbouwen van de andere eenheden opvangt.

DOE MEE: VOORKOM DOEL V

De antikernenergiebeweging heeft in het verleden een aantal slagen thuis gehaald. Er werden veel minder kerncentrales gebouwd dan men van plan was. Eurochemic is dicht. Kalkar, de kweekreaktor draait nog steeds niet en zal het waarschijnlijk nooit doen. De belangrijkste slag die de antikernenergiebeweging won was die omtrent veiligheidsmaatregelen in de Westerse kerncentrales. Dank zij de antikernenergiebeweging hebben de kerncentrales in Europa een dubbele koepel en enorme veiligheidsvoorschriften. Dank zij de antikernenergiebeweging was er voortdurend aandacht voor de ontwikkelingen en bleef de politieke en publieke opinie alert. Maar de antikernenergiebeweging moet aandachtig blijven. Doel V voorkomen is de volgende opdracht. De afbouw van de kernenergie het programma.

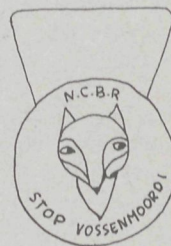
Guido Steenkiste

Als U wil meevechten tegen Doel V meldt het ons **onmiddellijk**. Wij zien vooral mogelijkheden in het mobiliseren van de publieke opinie en het verhogen van de druk op politici die moeten beslissen. Wij vragen U ons te laten weten waaraan U zou meedoen. Knip daarom deze bon uit en stuur hem zo vlug mogelijk op.

Ik.....(naam) wonende
.....(straat) n° te(post
nummer) wens deel te nemen aan de
kampagne: Geen Doel V
Ik wil (aankruisen wat je wil)

-handtekening verzamelen tegen Doel V
-Ebes kantoren bezoeken om ons ongenoege
te uiten
-politici op hun zitdagen bezoeken
-mobiliseren voor een manifestatie
-lezersbrieven aan kranten en tijdschriften
schrijven.

ALS DE VOS DE PASSIE PREEKT...

Het begint al bij de middeleeuwse fabels waarin de vos als een sluw en listig rover wordt afgeschilderd. Hoewel Reinaard slechts menselijke karakters vertolkt, is het tekenend dat precies hij de negatieve trekjes van ons mensen krijgt opgeprikt. Het beeld dat we ons in de loop der tijden van de vossen hebben gevormd, moeten we in de eerste plaats aan ons eigen egoïsme wijten.

Ondertussen wijzigt onze ingesteldheid ten aanzien van dit roofdier geleidelijk. Wetenschappelijk onderzoek heeft talrijke duistere hoekjes van de vossenbiologie verhelderd. Dit neemt niet weg dat heel wat mensen nog steeds een afwijzende houding aannemen. Getuige hiervan de bejaging van de vos aangemoedigd door een premiestelsel. Wat in een moderne westerse samenleving tot het verleden zou moeten behoren, is bij ons een dagelijkse realiteit. Jaarlijks sneuvelen gemiddeld 6.000 vossen onder de geweerlopen van overijverige jagers. Aldus de officiële cijfers; in werkelijkheid is er sprake van en veelvoud hiervan.

De vos lijkt vogelvrij verklaard. Allerlei mistoestanden vormen schering en inslag. Vossen schijnen bij ons geen rechten te hebben. Deze vaststelling heeft natuurbeschermers ertoe aangezet voor hen in de bres te springen. Het wordt tijd dat de vos in ere wordt hersteld en terecht lijkt me.

ETEN OP DE PLANK

Het zal beslist nog een tijdje duren vooraleer de vos ons lieverdje wordt, als dat ooit te verwezenlijken is. De conflicten met jagers zijn zo oud als de jagerij zelf. Nog voordat men een duidelijk inzicht had in de relatie tussen de vos en zijn prooi werd om uitdunning van de vossenpopulatie geroepen.

De vos zou het wild uitroeien en de pluimveehouderij onveilig maken. Thans liggen er onderzoeken voor die deze stelling onweerlegbaar tegenspreken. Allen leiden ze tot dezelfde konklusie.

De vos is een alleseter en voedt zich hoofdzakelijk met woelmuizen en/of konijnen, naast vruchten, insecten en aas. Eén vos heeft een jaarlijkse voedselbehoefte die gelijk staat aan zes- tot tien-duizend woelmuizen of zo'n 312 kg voedsel. En hoewel vossen zich ook wel eens vergrijpen aan grondbroedende vogels en hun jongen blijft hun invloed op de totale wildstand beperkt.

Zoals alle roofdieren voedt hij zich met prooien die op een bepaald ogenblik het talrijkst voorkomen. Daarbij geldt het principe van de grootste opbrengst tegenover de geringste inspanning. Hij moet immers een bepaalde energiebehoefte dekken en wanneer het energieverbruik de behoefte overstijgt, is hij ten dode opgeschreven. De vos jaagt daarom hoofdzakelijk op jonge, zieke, oude en verzwakte dieren, dus op diergroepen waarbinnen de natuurlijke sterfte groot is. We heten dit natuurlijke selectie en dat komt de prooidiersoort uiteindelijk ten goede, doordat onderlinge voedselkonkurrentie en epidemieën vermeden worden.

Veel uitspraken over het voedsel van de vos zijn gebaseerd op voedselresten die in de omgeving van zijn burcht worden gevonden. Uiteraard een subjectief gegeven en niet alleen omdat dergelijke vondsten seizoengebonden (periode grootbrengen jongen) zijn. Kleine prooidieren worden onmiddellijk in hun geheel verslonden. Van grotere prooidieren, zoals een haas of een fazant blijft gauw

een stukje liggen. Hetzelfde geldt voor minder begerenswaardige hapjes. Een mooi voorbeeld van de tegenstelling in de prooiverhouding geeft de bioloog Errington.

Van de 910 bij burchten gevonden prooidieren, waren 473 of 52 % afkomstig van vogels, terwijl slechts 36 of 3 % van de bij de burchten verzamelde keutels vogelresten bevatten. Zijn collega Behrendt hangt een gelijkaardig beeld op. Hij vond in acht opgegraven burchten juist geteld 19 dode mollen, waarvan niet was gegeten, terwijl hij slechts in 1 van de 111 onderzochte vossenmagen mol vaststelde. De bij burchten gevonden prooiverhoudingen zijn dus niet representatief voor de mate waarin ze worden gegeten. Men vindt er slechts de minst gewaardeerde prooien; of hoe verklaar je anders dat men de fel begeerde woelmuis zelden aantreft?

Het is onjuist te beweren dat de vos zich in tijden van voedselschaarste vergrijpt aan zeldzame diersoorten of pluimvee. Als alleseter kan hij gemakkelijk van het ene voedsel op het andere over-

schakelen. Meestal zal hij zich dan voeden met aas en afval.

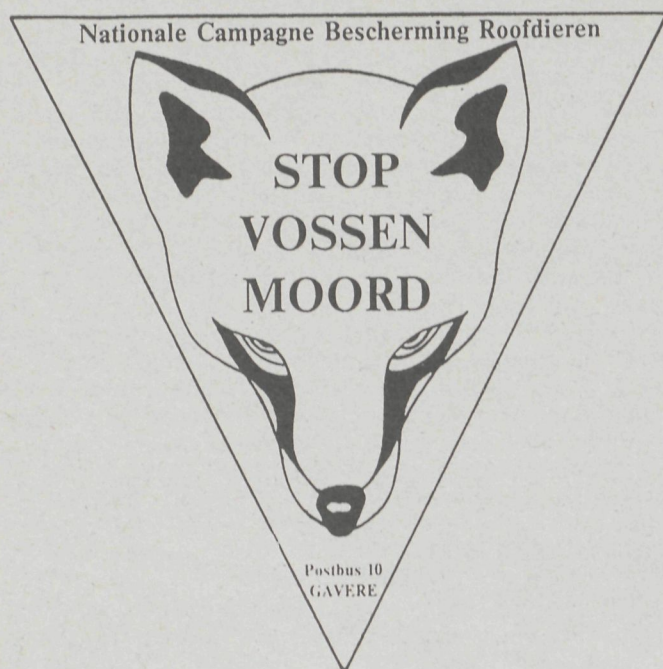
Bij de interpretatie van voedselresten legt men best grote voorzichtigheid aan de dag. Als je bijvoorbeeld haren van een everzwijn in de uitwerpselen vindt, betekent dat nog niet dat de vos op everzwijnen jaagt of zoals Gert van Oort ironisch uitdrukt, wijst de vondst van een gerookte ham nog niet op het doden van varkens.

Evenredig hieraan kan ook de schade veroorzaakt aan pluimvee worden geminimaliseerd. Door een moderne bedrijfsvoering is deze beperkt. Kippen zitten tegenwoordig in hokken en lopen nog zelden vrij rond op het boerenerf. De weinige kippen die nog van hun aloude scharrelgewoontes mogen genieten, kunnen het best 's nachts in een degelijk nachthok worden opgesloten. Zo is men verzekerd tegen alle ongemakken.

STERK KARAKTER

Dat de vos zich ondanks de konstante jachtdruk en biotoopvernietiging weet te handhaven, dankt

hij aan zijn vermogen zich snel aan wisselende omstandigheden aan te passen en verliezen te compenseren door een groot aantal jongen te werpen.

Met deze wetenschap voor ogen wordt gevreesd dat de vossenstand wel eens uit zijn voegen zou kunnen barsten. De bejaging van de vos zou hierdoor verantwoord zijn. De ekologie van de vos leert ons evenwel dat een rechtstreeks verband bestaat tussen de grootte van een vossenpopulatie en het voedselaanbod. Het betekent zoveel als dat een gebied niet meer vossen herbergt dan het dragen kan. Daarnaast speelt ook de beschikbaarheid van schuil- en nestgelegenheid een doorslaggevende rol. Dit evenwicht zorgt ervoor dat er nooit "te veel" vossen kunnen zijn. Elk gebied kent een maximale draagkracht die niet wordt overschreden, ook zonder toedoen van de jacht. Waar de grens ligt is moeilijk te beoordelen omdat deze verschilt van streek tot streek.

Het feit dat vossen bij ons vaak grote nesten van 5 tot 7 jongen werpen, is te wijten aan de sterke jachtdruk. De worpgrootte is afhankelijk van de sterfte binnen de populatie. Als deze hoog ligt zullen automatisch meer jongen worden grootgebracht. Bovendien mogen we niet vergeten dat slechts een gering percentage van de jonge vosjes het eerste levensjaar haalt.

DE DOLLE ZIEKTE

De vos wordt steeds in één adem genoemd met de hondsdoelheid of rabies. Deze virusziekte is in tegenstelling tot de meeste andere virussen, zoals bijvoorbeeld myxomatose, niet soortspecifiek, maar

kan door alle warmbloedige dieren worden overgedragen. Het virus wordt overgebracht via het speeksel, meestal door een beet.

Vossen gelden als de belangrijkste overdragers, hoewel de Westduitse wetenschapper Krumbiegel tien jaar geleden al heeft aangetoond dat ook andere zoogdiersoorten als overdrager in aanmerking komen. Hij verwees daarbij naar de woelmuis. Recent is gebleken dat vleermuizen eveneens een belangrijke infectiehaard vormen. Nochtans zijn vleermuizen wettelijk beschermd en dat kan best zo blijven.

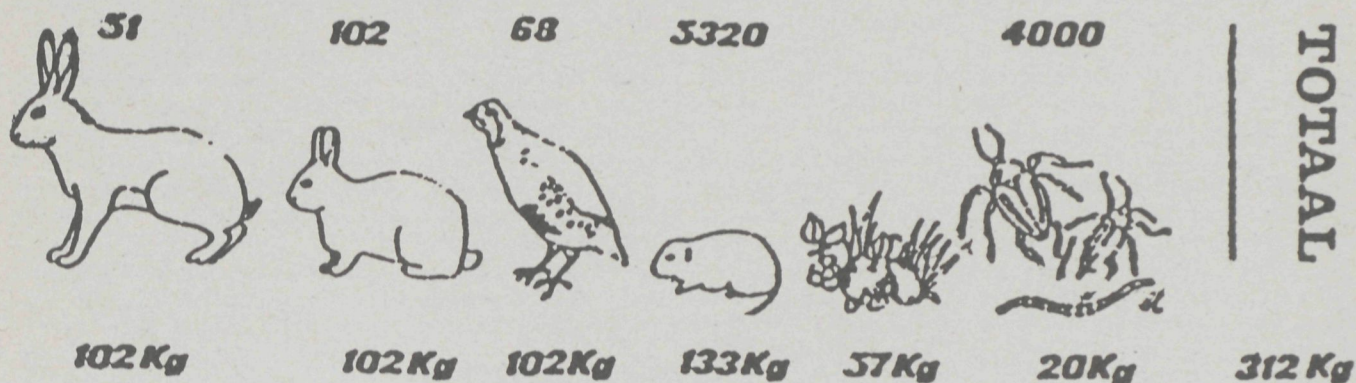
Aanvankelijk mondde de strijd tegen de hondsdoelheid uit in niets ontziende verdelingskampagnes onder leiding van de Diergeneeskundige Inspectie van het ministerie van landbouw. Zij verwachtte veel heil van het vergassen van vossenburchten. Tussen 1967 en 1981 vonden niet minder dan 13 vergassingsacties plaats. De bedoeling was de vossenstand tot een minimum te herleiden. Daarbij hanteerde men de norm van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) van 0,2 - 0,3 vossen per km². Desgevraagd wil de WHO echter niets van een (advies)norm weten en noemt de genoemde waarden niet meer dan citaten uit voorbeelden van (mogelijk) geslaagde bestrijdingsacties. Voorts betreffen de genoemde waarden geen absolute, maar relatieve dichtheden. De absolute waarde van de kritische populatiedichtheid ligt volgens verschillende auteurs op circa één aanwezige vos per km². Rond de hoogte van de kritische populatiedichtheid is dus duidelijk "enige verwarring" aanwezig.

Door de vergassing werd ook de dassenstand gedecimeerd waardoor deze dieren nu tot de zeldzame soorten behoren. Alleen weten ze zich niet zo vlug te herstellen zoals de vos dat kan.

Het magere succes van de bestrijdingskampagnes kan de verdelgers niet ontmoedigen. Weliswaar werden, onder druk van de publieke opinie, de vergassing ingesteld, men verhoogde evenwel de gewone jachtdruk. Dit ging gepaard met het optrekken van de premies op het doden van vossen en het organiseren van wedstrijden. Een trend die zich bestendigt.

Het gevaar dat de ziekte rechtstreeks door vossen op de mens wordt overgedragen is nochtans uiterst gering. In gemiddeld 96,5% van de gevallen ontstaat besmettingsgevaar bij de mens door contact met huisdieren, vooral katten, honden en runderen en slechts in 2,7% van de gevallen door contact met vossen. Het zou daarom beter zijn het verspilte geld aan te wenden voor een verplichte inenting van deze dieren in de gevarenczones en het opzetten van een degelijke voorlichting bij de risikogroepen. In België werden nog geen sterfgevallen bij mensen geregistreerd ten gevolge van rabies overgebracht door vossen (selvatische rabies).

Het overheidsbeleid inzake de vos is steeds gericht geweest op een totale vernietiging van de vos. Daarbij wordt voorbijgegaan aan het zogenaamde 'vakuümeffect'. Gebieden worden letterlijk leegggeschoten en er ontstaat een onnatuurlijke leemte. De vrijgekomen leefgebieden worden vlug

De vos benodigd per jaar gemiddeld 312 kg voedsel dit bij een prooiverhouding met een jaarlijks gemiddelde van 42% muizen, 32% ander vlees, 18% planten en 8% insecten. Hieruit berekende Behrend de voedselhoeveelheid die één vos nodig heeft. Hoewel deze berekening waarschijnlijk wel foutenbronnen zal inhouden, geeft dit een indruk van het aantal dieren dat het aktiviteitsgebied van één vos minstens moet bevatten. De grootte van het aktiviteitsgebied zal in sterke mate worden bepaald door de rijkdom aan prooidieren, waarbij ook de prooi-soorten (groot of klein) nog een rol spelen.

weer ingenomen door jonge vossen uit de aangrenzende gebieden. Niets garandeert ons dat op deze wijze geen besmette vossen worden aangezogen naar tot nog toe hondsolvrije zones.

Pas in 1986 kwam een partikulier initiatief op gang, dat later door de overheid zou worden gesteund, om alternatieve bestrijdingsmethodes uit te testen. Let wel, het gaat hier om een experiment. Door orale immunisatie van vossen d.m.v. lokaas waarin een vaccin SAD B19 is ingebracht, hoopt men tenminste 60% van de vossenpopulatie in te enten. Dit cijfer is voldoende om een resistente vossenpopulatie op te bouwen. De Diergeneeskundige Inspectie staat nog steeds skeptisch tegenover dit initiatief, ook al is reeds lang bewezen hoe doeltreffend haar werking is. Ondertussen gaat de bejaging onverminderd verder.

UW VERZOEK WERD AAN DE BEVOEGDE DIENSTEN OVERGEMAAKT

De jarenlange akties die vooral de Nationale Campaigne Bescherming Roofdieren (NCBR) voert om een verantwoord beheer van de vossenpopulatie en een doelgerichte bestrijding van de hondsolheid af te dwingen hebben nog steeds niets opgeleverd. Tot een zinvol overleg is het niet kunnen komen. Alle verzoeken in die richting werden genegeerd of met de mededeling "uw verzoek werd aan de bevoegde diensten overgemaakt" naar de prullemand verwezen.

Met afgrijzen stelt zij vast hoe de "vossenjacht uitmondt in een vossenslacht". Van enige konformiteit of doelgerichtheid in het beleid t.a.v. de vos is nauwelijks sprake, in zoverre we van enig beleid mogen spreken. Met de ontwikkelingen terzake in andere landen wordt geen rekening gehouden.

Men doet alsof zijn neus bloed en ziet onbewogen toe hoe drachtige moervossen worden gedood, jonge vossen uitgegraven en doodgenepen of na het schieten van het zogende moederdier aan hun lot worden overgelaten. Weidelijke jachtprincipes zijn voor de vos niet langer van tel.

De NCBR laat daarom weinig ruimte voor onderhandelen en stelt duidelijk dat dit wanbeleid plaats moet ruimen voor een degelijk en welvoerdacht beheer van de Belgische vossenpopulatie. Zo moet er voor de vos een schoontijd komen - een periode van niet bejaging - die ligt tussen 1 januari en 30 augustus. Gedurende deze periode worden de jongen geworpen en grootgebracht en ook de draagtijd zit erin vervat.

Voor een aantal Vlaamse provincies bepleit ze zelfs een gansjarige schoontijd omdat de vos er eerder zeldzaam is. Bovendien moet het premiestelsel worden afgeschaft, omdat dit enkel misbruiken in de hand werkt. In het kader van de bestrijding van rabiës dient een vooruitstrevend beleid te worden gevoerd.

Om haar eisen kracht bij te zetten, voert de NCBR in samenwerking met de belangrijkste natuurbeschermingsverenigingen een actieve voorlichtingscampagne onder het motto "**Hoe lang nog...? Stop de vossenmoord!**" Hiermee wil zij de betrokken overheden tot inzicht brengen en voor goed komaf maken met alle misverstanden.

Naast een voorlichtingsfolder verstrekt de NCBR gratis sluitzegels, stickers en affiches met de bedoeling deze op een zo groot mogelijke schaal te verspreiden en hiermee haar ongenoegen kenbaar te maken. Iedereen kan voor zichzelf of binnen verenigingsverband aan deze actie meehelpen door het materiaal te verspreiden of op goed zichtbare plaatsen aan te brengen. De mogelijkheden zijn talrijk.

U kan uw informatiepakket aanvragen of inlichtingen inwinnen bij de Nationale Campagne Be-

scherming Roofdieren, Postbus 10, 9740 Gavere. Gelieve een postzegel van 13 fr. voor verzending bij te voegen.

De NCBR beschikt nog over meer informatiemateriaal (pentekening, aquarel, ets, kleurenposter, enz...) waaronder het boekje 'De predator en het natuurlijke evenwicht' van Gert Van Oort te verkrijgen tegen 90 fr/stuk. Het verschaft U inzicht in de rol van de roofdieren bij de instandhouding van het natuurlijk evenwicht. De vos is daarbij het uitgangspunt.

Financiële bijdragen kunnen worden overgemaakt op rekeningnummer 068-0776500-42 van de NCBR-Gavere onder vermelding 'Vossenactie'.

Dirk Criel

ADVERTENTIE

Niet iedereen denkt bij Algerije direct aan kwaliteitswijn. Toch worden Cuvée du Président, Coteaux de Mascara, Dahra en Médéa rosé op internationale wedstrijden regelmatig met goud en zilver bekroond.

Druiven worden in Algerije vooral op staatsboerderijen in zelfbeheer geteeld. De arbeiders ontvangen een behoorlijk loon.

Wereldwinkel-wijn is dus niet alleen lekker, maar biedt het Algerijnse volk ook betere kansen. En daar is het Oxfam-Wereldwinkels om te doen.

Haal vlug 'n fles bij uw Wereldwinkelier.

Beviel ze u? Koop dan tussen 15 november '87 en 15 januari '88 een krat van 12 flessen. Waarvan u er overigens maar 11 betaalt.

Tastbare solidariteit met de derde wereld.

Wijn uit Algerije: 12 flessen voor de prijs van 11

(naam):
(straat):
(postnr.): (gemeente)

►► De prijs van het oud papier is ineengestort. Sinds 1985 is de prijs gezakt van 3,5 fr. naar 0,30 à 0,70 fr. per kilogram. Logisch als je weet dat de afzetmogelijkheden beperkt zijn. In overheidsdiensten en scholen is slechts 5% van het papierverbruik recyclagepapier.

►► Zweden zal in 1995 de eerste van zijn 12 kernreactors sluiten. Tegen 2010 moeten ze allemaal stilgelegd zijn. In 1980 stemden de Zweden in een referendum voor de afbouw van kernenergie.

►► In België wordt nagenoeg 70% van de elektriciteit geleverd door kernenergie.

►► Dit jaar kregen de bedrijven die zich in ons land bezig houden met waterzuivering voor amper 70 miljoen fr. bestellingen. Om op Europees niveau te raken zou de overheid gedurende 10 jaar jaarlijks 10 miljard fr. moeten vrijmaken.

►► Minister De Croo weigerde in te gaan op een BRT-voorstel om deel te nemen aan een konfrontatie-uitzending over de TGV, samen met diverse actiegroepen waaronder de Bond Beter Leefmilieu. De zoveelste systematische weigering van de blauwe excellentie om tot een gesprek te komen met de milieubeweging.

►► Phillips Petroleum vierde het feit dat er sinds 1980 geen enkel ongeval met werkverlet heeft plaatsgevonden. De manager zei bij deze gelegenheid te betreuren dat een volledig wettelijk opgericht bedrijf zo beperkt wordt in zijn uitbating. Nooit gehoord van een bepaald arrest van de Raad van State?

►► Een recent wetenschappelijk onderzoek wees uit dat rond nukleaire opwerkingsfabriek Sellafield in Engeland bij kinderen 10x meer leukemie voorkomt dan elders in het land.

►► In Nederland is vanaf 1 augustus een wet van kracht die geluidsniveaus vanaf 80 dB(A) als schadelijk voor het menselijk oor beschouwt. Vanaf 90 dB(A) moeten werknemers gehoorbeschermers dragen.

►► In het Europees parlement wist de Europese commissaris voor verkeer, Clinton Davis, te melden dat op 50 meter afstand van een TGV-lijn geluidspieken zijn gemeten tot 93 dB(A).

►► Het grondwater in Oost- en West-Vlaanderen wordt met uitputting bedreigd. In het zuiden van de provincies wordt 4x meer water opgepompt dan toegelaten is. Minister Lenssens heeft nu een beheersplan aangekondigd.

►► Uit een studie blijkt dat liefst 69% van de woningen in Vlaanderen geen enkele vorm van isolatie heeft. De provincie die de slecht geïsoleerde woningen heeft is Oost-Vlaanderen.

►► Langs de E411 Brussel-Namen werden in Jezus-Eik langs één kant geluidswerende panelen geplaatst. Dit heeft voor gevolg dat de overkant geluidsoverlast ondervindt... door de weerkaatsing van het lawaai.

Dirk Van Melkebeke

DE RUIMTE VERKNALD

Charles Vermeersch geeft een historisch-politiek overzicht van hoe Vlaanderen, met o.a. de beruchte lintbebouwing, nog steeds een potje maakt van de ruimtelijke ordening. Ondanks de wet op de ruimtelijke ordening en stedenbouw van 1962 - het instrument bij uitstek om de omgeving te ordenen - draagt de politieke overheid hierin een grote verantwoordelijkheid. Minister Pede zelf, verantwoordelijk voor ruimtelijke ordening, geeft het slechte voorbeeld door woonuitbreidingsgebieden als woongebieden te beschouwen. Hiermee wordt een loopje genomen met het totaalbeeld over ruimtelijke ordening. Spekulative, politieke laksheid, partikularistische eigenbelangen van sectoren als de bouwnijverheid, het toerisme, enz., maken het beeld van de huidige Vlaamse ruimtelijke chaos verder rond.

DE RUIMTELIJKE STRUKTUUR IN VLAANDEREN

Onze dorpen en steden kenmerkten zich in de negentiende eeuw nog als afzonderlijke, goed herkenbare eenheden. Voor wat onze steden betreft is de aanwezigheid van de middeleeuwse wallen daar niet vreemd aan. Deze scheiding werd functioneel versterkt door de aanwezigheid van stedelijke tolen die pas rond 1860 afgeschaft werden.

De stedelijke groei van de ontwikkeling van de sekundaire en tertiaire activiteiten leidde dan ook tot een geweldig verdichtingsproces. Deze verdichting greep vooral plaats in wat we nu de **binnenstad**, de stad binnen de laat-middeleeuwse wallen, noemen.

Vanaf het tweede deel van de 19de eeuw, voornamelijk na het afschaffen van de stedelijke tol en mede onder invloed van de steeds sterkere bevolkingsaan groei ging de stedelijke bebouwing zich veel meer dan vroeger, met dezelfde bewoningsdichtheid, evenwel buiten deze binnenstad ontwikkelen. Het invoeren van de goedkope spoorwegaanbestedingen vanaf 1870, de aanleg van de buurtspoorwegen vanaf 1885, maar vooral de groei van de stedelijke tramlijnen zou geleidelijk de eis van voorheen, met name dat de afstand tussen werkplaats en woning niet te groot mocht worden, minder dringend maken. Naarmate de tramlijnen nieuwe gebieden ontsloten en hun prijzen betaalbaar werden zette de ruimtelijke stedelijke expansie zich verder door. Deze zou tot na de tweede wereldoorlog voortduren vooral via de aanleg van de typische lintbebouwing en, in mindere mate, door het realiseren van de eerste luxe-villa-verkavelingen en tuinkwaden.

Deze ontwikkelingen hebben een grote invloed gehad op de verstedelijking van Vlaanderen.

HET STERK BEINVLOEDENDE SUBURBANIZATIEPROCES

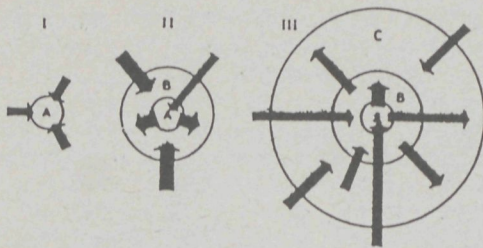
Na de tweede wereldoorlog nam echter de bebouwingsdichtheid af, de eensgezinswoning overheerste, groene ruimten (o.a. tuinen van vroegere buitens) werden als park binnen de groeiende stad

bewaard. De stadsrand vertoonde duidelijk een meer open karakter. Deze stadsrand groeide niet alleen meer aan door immigratie van niet-stedelingen, maar ook van de stadsbewoners. Vooral de meer welstellenden verlieten de gekoncentreerde kernstad, o.m. wegens hygiënische overwegingen. De stadsrand nam ook toe door vestiging van grootschalige sekundaire en tertiaire activiteiten.

Aanvankelijk vonden deze samen met de bewoning plaats in de dicht bebouwde stadswijken, later ontwikkelden ze zich los van de bewoning, tot industriegebieden. Tot de tweede wereldoorlog kan men nochtans een aaneengesloten bebouwingskomplex, de **morfologische agglomeratie**, onderscheiden, waarbinnen de essentiële elementen van het stedelijk leven gekoncentreerd waren. In ons land echter woonde al zeer vroeg een niet onbelangrijk deel der stedelijke arbeidskrachten als autochtone forenzen buiten de agglomeratie.

Voornamelijk na de tweede wereldoorlog begint het stedelijk geheel zich ruimtelijk "uit elkaar te leggen". Weliswaar groeide het aaneengesloten stedelijk gebied nog verder aan en bleef het de voornaamste stedelijke activiteiten omvatten, maar daarnaast gingen als gevolg van het suburbanisatieproces belangrijke stedelijke elementen zich buiten de agglomeratie ontwikkelen.

Een reeks factoren, waaronder de veranderde verkeersomstandigheden, grondprijsmechanismen, gebrek aan een verantwoord grondbeleid, enz., waren oorzaak van deze suburbanisatieprocessen en leidde tot de ontwikkeling van de **banlieue**, de **buitenste zone van het stadsgewest**. Vele bedrijven in de agglomeratie verloren het voordeel van een betere verkeersontsluiting o.m. als gevolg van de aanleg van autowegen die vanuit de banlieue beter bereikbaar waren. De steeds grotere verkeersmoeilijkheden in het aaneengesloten bebouwingsgebied leidden voor vele bedrijven tot verhuizing naar de nieuwe suburbane industrieparken. Dit gold ook voor grotere verkoopsoppervlakten en andere diensten, waarbij het groeiend veralgemeend autobezit een belangrijke rol speelde. Voor de groei van het banlieue-verschijnsel waren, naast de groeiende mobiliteit, de algemene welstandsverhoging, de

Afb. nr. 1. Verplaatsingsprocessen in de stadsgewesten

A. Kernstad; B. Stadsrand; C. Banlieue; I groei tot 1860-1890; II groei ± 1860 tot 1950; III groei vanaf ± 1930

A + B + C = stadsgewest

Bron: Van der Haegen M. en Pattyn M., *De Belgische Stadsgewesten*, in: *Statistisch Tijdschrift*, nr. 3, 1979

veranderde woonappreciatie (wonen in het groen) en de woonstijl, de kortere werkduur en de verbeterde woonomstandigheden buiten de stad van grote betekenis. Deze laatste factoren waren immers vooral verantwoordelijk voor het suburbaan wonen: verspreid, in éénzijdig op wonen georiënteerde wijken en wooneilanden, of in in-omvorming-zijnde dorpen of gehuchten.

Deze ontwikkeling ondersteunde de verdere verstedelijking van Vlaanderen in het algemeen en van centraal Vlaanderen in het bijzonder.

De bewoners moeten zich voor één of meerdere van de basisleeffuncties verplaatsen in een veel ruimer geografisch milieu dan de traditionele stad. De relaties tussen mensen en instellingen blijven bestaan, maar hebben een schaalvergroting ondergaan. Dit geeft dan aanleiding tot een nieuwe meerkernige structurele eenheid, het stadsgewest, "de stad in nieuwe vormen", zoals de Nederlandse hoogleraar Wissink het noemde. Het stadsgewest overschrijdt aldus in belangrijke mate het aaneengesloten stedelijk gebied, de morfologische agglomeratie, waardoor de traditionele geslotenheid en concentratie der activiteiten doorbroken worden. Dit stadsgewest is vooral door de kernstad gepolariseerd, maar er bestaan tevens sterke relaties tussen de verschillende samenstellende delen. Duizenden stedelingen verlieten de agglomeratie om zich in de banlieue te vestigen, terwijl ze hun werk in de agglomeratie behielden. Op deze wijze ontstond een grote groep van allochtone pendelaars. Zo telt de Brusselse binnenstad zelfs geen derde meer van haar bevolking van het einde der 19de eeuw.

Schematisch werden de genoemde verplaatsingsprocessen i.v.m. de stadsgroei op afbeelding nr. 1 weergegeven.

Samenvattend kunnen we dus zo stellen dat het stadsgewest de hele sociaal-ruimtelijke structuur is, waarbinnen de "uiteengelegde" basisactiviteiten van de stedelijke gemeenschap nl. wonen, werken, opvoeden, winkelen, cultuurbeleving en ontspanning in overwegende mate gelokaliseerd zijn. Tussen deze activiteiten bestaan intense relaties, zodat een functioneel geheel gevormd wordt, dat echter in belangrijke mate naar de traditionele kernstad georiënteerd blijft.

STADSGEWESTEN NAAST REGIONALE STEDEN

De Belgische stadsgewesten zijn vrij regelmatig verspreid over noord en centraal België. Alleen in het zuid-oostelijk deel van ons land, dat trouwens ook over geen volwaardige regionale stad beschikt, is de moderne stadsvorming niet aanwezig. Op afbeelding nr. 2 worden de acht stadsgewesten in Vlaanderen en het stadsgewest Brussel afgebeeld.

Een stadsgewest is geen autonoom op zichzelf staand sociaal-ruimtelijk fenomeen. Ook zij is opgenomen in een elkaar wederzijds beïnvloedende hiërarchische grotere structuur. Op deze wijze kunnen wij spreken van de sociaal-ruimtelijke structuur Vlaanderen die binnen de hoofdlijnen ervan de spreiding als kenmerk heeft. Deze wordt gedomineerd door het stadsgewest Brussel. Vervolgens is de stedenband Brussel-Antwerpen de structurerende as en is de stedendriehoek Brussel-Antwerpen-Gent de structurerende basisstructuur van het gewest Vlaanderen (afbeelding nr. 3). De hoofdstad Brussel is voor Vlaanderen duidelijk van een hoger niveau dan beide andere grootsteden Antwerpen en Gent. Dit wordt gekarakteriseerd door zeer hoge tewerkstellingscijfers in de dienstensektor en in hoog gekwalificeerde tertiaire activiteiten. Brussel is als het ware de hoeksteen van de regionale geleiding van Vlaanderen.

Na Brussel is Antwerpen - vooral omwille van de haven - de belangrijkste stad. Ook daar wordt een belangrijke concentratie van werkgelegenheid aangetroffen.

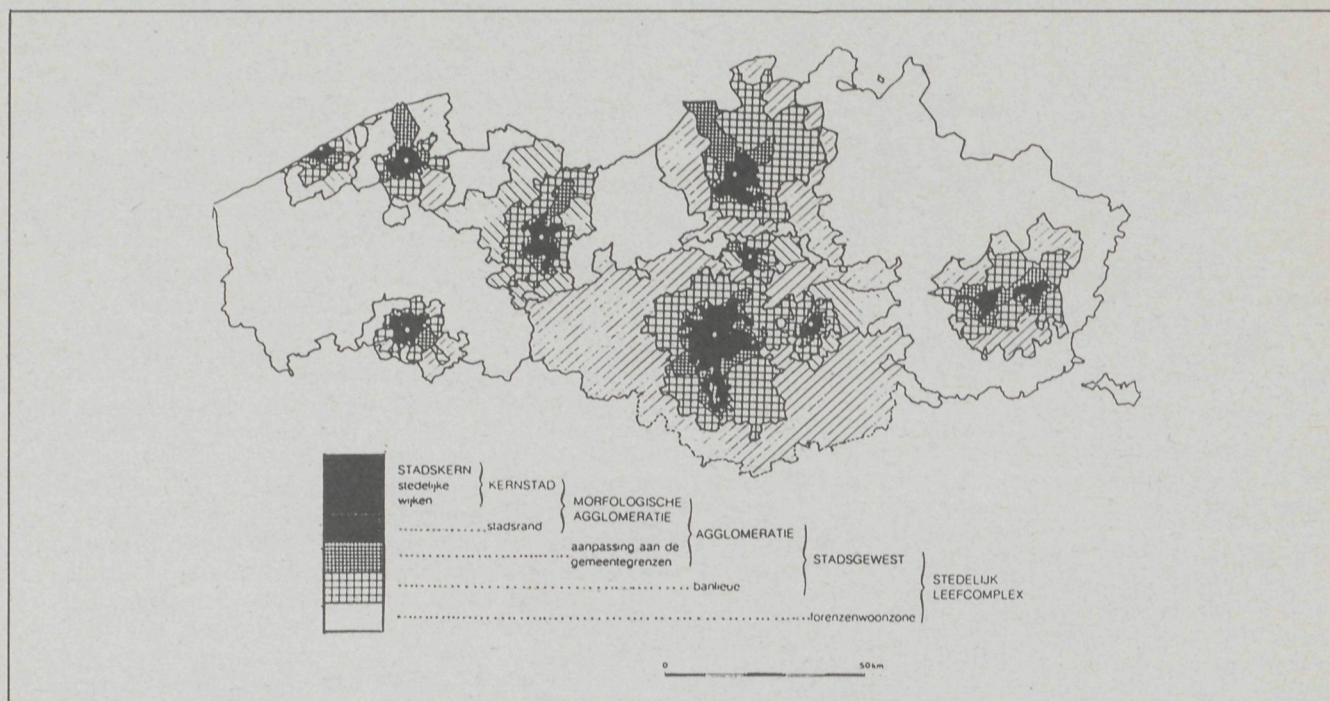
Gent daarentegen is van een duidelijk lagere orde dan Brussel en Antwerpen. De invloedssfeer van Gent wordt daarenboven ingeperkt door de regionale steden Brugge en Kortrijk, terwijl er in het oosten een competitie is met Antwerpen en Brussel. In het westen (West-Vlaanderen) en het oosten (Limburg) zijn er geen grote steden.

Daarom hebben we dan een net van regionale steden. De verschillende studies die hieromtrent verricht werden stemmen goed met elkaar overeen, op enkele nuancerings na afhankelijk van de gebruikte methode. Het onderzoek uitgevoerd voor rekening van de Nationale Commissie voor Ruimtelijke Ordening in 1977 maakt een onderscheid tussen goed en zwak uitgeruste regionale steden.

In de eerste groep vinden we Brugge, Kortrijk, Oostende, Leuven, Mechelen en Hasselt-Genk. De tweede groep omvat St.-Niklaas, Aalst, Turnhout en al dan niet ook Roeselare (afbeelding nr. 3).

De Westhoek en ook het centrale deel van West-Vlaanderen moet terugvallen op de excentrisch gelegen regionale steden Oostende, Brugge en Kortrijk. Het eerder centraal gelegen, recent opkomende, Roeselare kan in deze structuur verbetering brengen. Met drie goed uitgeruste regionale steden en een vierde regionale stad in wording is West-Vlaanderen op de Westhoek na, erg goed voorzien.

Oost-Vlaanderen daarentegen is wat de regionale steden betreft, heel wat zwakker uitgerust. St.-Niklaas en Aalst zijn duidelijk regionale steden van het tweede niveau. In het zuiden van Oost-

Afb. nr. 2. De stadsgewesten in Vlaanderen en het stadsgewest Brussel

Bron: "Een plattelandsatlas voor Vlaanderen"

Vlaanderen vormen de taalgrens en de weinig dichte bevolking ongunstige voorwaarden voor het ontstaan van een regionaal centrum.

In Vlaams-Brabant is het oosten met Leuven goed voorzien; dat is duidelijk minder het geval met het noorden en het westen. De vraag kan hier gesteld worden in welke mate het Brusselse deze regionaal stedelijke functies kan vervullen. De provincie Antwerpen heeft in het zuiden Mechelen en in het oosten, op een weliswaar lager niveau, Turnhout.

Hasselt en Genk moeten de regionaal stedelijke functies uitoefenen voor de ganse provincie Limburg. De grensgebieden zijn dan ook zwak gepolariseerd. Hier zouden de centra van over de (taal)grens een zekere rol kunnen spelen (Eindhoven, Maastricht, Luik).

Uit wat voorafgaat blijkt dat er in Vlaanderen een sociaal-ruimtelijke structuur te onderkennen is waarop de ontwikkeling van Vlaanderen in het algemeen en de ruimtelijke ontwikkeling in het bijzonder steunt, en in de toekomst steeds zal blijven steunen. Ook heeft men kunnen vaststellen dat Vlaanderen een hoge graad en centraal Vlaanderen een zeer hoge graad van verstedelijking kent.

De vraag die ons interesseert, is in welke mate de overheid de wet van 29 maart 1962, houdende Organizatie van Ruimtelijke Ordening en de Stedebouw hanteert als instrument ter ondersteuning van deze ontwikkeling. Dit is het onderwerp van het volgende punt.

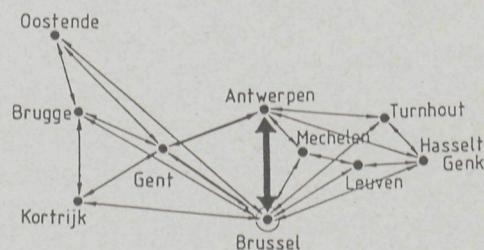
DE ORDENENDE PRETENTIES VAN DE STEDEBOUWWET

De overheid heeft met de stedenbouwwet een instrument dat haar in staat stelt onze leefruimte

te ordenen. Artikel 1 van de stedenbouwwet bepaalt immers dat de ruimtelijke ordening van het land, de streken, de gewesten en de gemeenten wordt vastgelegd in plannen. In de daaropvolgende artikels wordt omschreven wat een streekplan, een gewestplan en de gemeentelijke plannen van aanleg moeten bevatten.

De wet huldigt de gedachte dat een plan van lagere orde zich moet richten naar een plan van hogere orde, maar er desnoods van kan afwijken.

Het zijn de gemeenten die tot het opmaken van de gemeentelijke plannen van aanleg het initiatief moeten nemen. Er werd echter nooit spoed gezet achter het opmaken van de Algemene Plannen van Aanleg (APA). Deze leggen de bodembestemming vast van het ganse grondgebied van de gemeente. Het leek en lijkt nog altijd alsof de gemeenten geen behoefte hebben aan een globale visie omtrent de ruimtelijke ordening op het niveau van hun gemeente. Nochtans is dit onmisbaar voor een verantwoorde ruimtelijke ontwikkeling. Zo is het aantal per besluit goedgekeurde APA's zeer gering.

Afb. nr. 3. Structuurbeeld van het Gewest-Vlaanderen

Bron: Albrecht L. e.a. "Structuurplan Vlaanderen, conceptnota nr. 2, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap - A.R.O.L., Brussel 1984

Een ander plan, dat een deel van het gemeentelijke grondgebied ordent, is het Bijzonder Plan van Aanleg (BPA). Dit plan kende en kent nog altijd meer succes, niet in de eerste plaats om de ordening van het desbetreffende gebied in goede banen te leiden, maar wel uit hoofde van de verplichting dat er een BPA vereist is ter verkrijging van de nodige subsidiëring ter realisering van infrastructuurwerken (riolen, wegen, ...). Zo blijkt dat de gemeenten niet stonden te trappelen van ongeduld om, met het oog op de ordening van hun grondgebied, plannen van aanleg op te maken en dat, indien zij terzake wel initiatief namen, het al te dikwijls was omwille van het financiële voordeel of de politieke winst.

VERKAVELINGSDRANG MEDE-OORZAAK VAN VERLOEDERING

De wet van 1962 voerde voor het eerst de verkavelingsvergunning in als ordeningsmaatregel om de partikuliere verkavelingsinitiatieven, die in versneld tempo her en der opdoken, te richten.

Het verkavelingsplan is, afgezien van de plannen die bij een bouwaanvraag moeten worden gevoegd, het enige ordeningsplan waarbij het initiatief rechtstreeks bij de partikulier ligt. In plaats van een maatregel tot ordenen is de verkavelingsvergunning veelal een officiële vrijgeleide tot verkavelen geworden en heeft ze geenszins de verkavelingswoede ingetoomd, integendeel! Evenmin leverde ze een wezenlijke bijdrage tot een kwalitatiever gebouwde omgeving.

Noch de gemeentebesturen, noch het bestuur van stedenbouw waren immers voorbereid een oordeel te vellen over dit groot aantal verkavelingsaanvragen! Het verkavelen van bouwgrond, of wat ervoor moest doorgaan, leverde meer dan behoorlijk geld op, zodat zowel de private verkavelingsmaatschappijen als de verkavelingsaanvragen in snelheid en hoeveelheid toenamen.

Voorname fenomeen is er de oorzaak van geweest dat een groot deel van ons open gebied verkaveld, bebouwd en verloederd raakt(e).

De ontwikkeling had tot zulke chaotische toestanden geleid dat het scheppen van orde op zaken een dwingende noodzaak werd. De centrale overheid was immers naast de gemeentelijke overheid, het enige orgaan dat orderingsbevoegdheid had. Wilde men voorkomen, dat de resterende exemplaren van onze melkkoeien in de Zoo terecht kwamen, dan was ingrijpen nodig.

In 1966 werd door de toenmalige minister van Openbare Werken beslist het land in te delen in 48 stedenbouwkundige gewesten (niet te verwarren met de gewesten waarvan sprake binnen de regionalisering). Voor elk van die gewesten moest een gewestplan opgemaakt worden, dat behalve de bestaande toestand, moet bevatten:

- maatregelen ter verbetering van de voornaamste netwerken (waterwegen, spoorwegen, wegen te land, ...);

- maatregelen van aanleg die tegemoet komen aan de economische en sociale noden van het gewest.

Naast die verplichte inhoud kan het gewestplan eveneens algemene voorschriften van esthetische aard bevatten. Bovendien kan het de inhoud, ver-

vat in het algemeen plan van aanleg, geheel of gedeeltelijk overnemen. De gewestplannen van de 25 stedenbouwkundige gewesten die Vlaanderen telt, zijn alle reeds met een besluit bekrachtigd.

ALTERNATIEVE URBANIZATIEPATRONEN

Bij de opmaak van de gewestplannen werden omtrent de bevolkingsspreiding en de ruimtelijke situering van de stedelijke voorzieningen drie alternatieve urbanisatiepatronen ter discussie gesteld (afbeelding nr. 4):

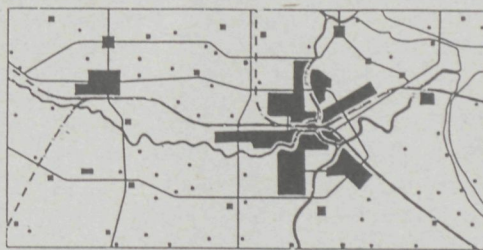
- Een kernpatroon met een vergaande dekoncentratie: het urbanisatiepatroon dat de uitbouw beoogt van elk dorp. Dit urbanisatiepatroon ligt in de sfeer van de ruimtelijke ordening als een begeleidende, nahinkende activiteit.

- Een kernpatroon met een vergaande concentratie: het urbanisatiepatroon met b.v. één enkele (heel) grote stad en daar omheen een open gebied met een gering aantal kleinere kernen.

- Een kernpatroon met een gebundelde dekoncentratie: het urbanisatiepatroon met enige steden van vrij forse omvang en op kortere afstand daaromheen een aantal kleinere kernen.

Bij de start van de opmaak van de gewestplannen

voorbeeld van concentratie in het kernpatroon

voorbeeld van dekoncentratie in het kernpatroon

voorbeeld van gebundelde dekoncentratie in het kernpatroon

Afb. nr. 4. Drie alternatieven voor het toekomstig urbanisatiepatroon

Bron: Tweede nota over de ruimtelijke ordening in Nederland, Staatsuitgeverij Den Haag 1966, p. 87.

werd voor het alternatief van de "gebundelde de-koncentratie in het kernenpatroon" gekozen. Tal van achtergronden pleiten in het voordeel van deze optie. Hierna geven wij daar een beeld van.

Het voor ogen staand model:

- schept de mogelijkheid tot het uitbouwen van een vrij hoog voorzieningsniveau in de kernen (onderwijs, gezondheidszorg, ...);

- biedt de mogelijkheid om binnen een aanvaardbare periode een kwalitatief gevarieerd woonmilieu, waar het aangenaam is te wonen, te creëren. Het model geeft aldus grote mogelijkheden tot milieu-verscheidenheid inzake wonen;

- ontwikkelt de omstandigheden tot het uitvoeren van een gedifferentieerd wegensysteem waarbinnen het openbaar en partikulier vervoer komplementair kunnen zijn;

- biedt de mogelijkheid tot het bevorderen van de herinrichting van landelijke gebieden tot grotere eenheden (de stedelijke en landelijke morfologie worden verder opnieuw onderkend);

- biedt de kansen voor een beter uitgebouwde tertiaire sektor in de kernen van het kernenpatroon. Het ondersteunt de gebeurlijke extra impulsen die een toenemende welvaart kunnen geven aan de hiërarchische niveaus tussen de grote stad en de kleinere kern (als tussenschakels);

- onderkent en ondersteunt het beleid inzake de regionale economische ontwikkeling. Het maakt het ons immers mogelijk dat het woon-werkverkeer door een bundeling van werkgelegenheid binnen sociaal-economische aanvaardbare afstanden blijft.

WIJZIGEN NAAR BEHOEFTE

De gedachte van de "gebundelde dekoncentratie in het kernenpatroon" als leidend thema bij de opmaak van de gewestplannen heeft het uiteindelijk moeten afleggen ten voordele van de "dekoncentratie in het kernenpatroon" of de totale spreiding over Vlaanderen met de eerder geciteerde verstedelijking tot gevolg. Maatschappelijke krachten, die niet een verantwoorde ruimtelijke ordening prioritair stelden, maar voordelen zagen in een grotere spreiding met een groter ruimteverbruik in het urbanisatiepatroon, (er waren immers meer vierkante meters te consumeren) hebben hun slag thuis gehaald.

Een maatgevende karakteristiek van de plannen van aanleg en dus ook van de gewestplannen is hun bodembestemmend karakter. Op deze wijze wordt elke vierkante meter bodem bestemd voor een bepaalde maatschappelijke activiteit (wonen, werken, recreatie, ...) binnen het gewest Vlaanderen. Het bepaalt derhalve waar gewoond, gewerkt, gerecreëerd, ..., kan worden. Het bepaalt wat kan maar niet wie het kan, wanneer het kan en voor hoeveel het kan. Dit komt neer op het feit dat de maatschappelijke processen en belangen zich kunnen afwickelen binnen de ruim opgevatte bestemmingszones die 3 à 5 maal de behoeften dekken.

Zo kon en kan de bekende ruimtelijke spreiding van ons nederzettingpatroon met de bekende, nefaste gevolgen voor een verantwoord functioneren van het maatschappelijke leven, ongehinderd door-

gaan. Indien het belang (hetzij privé, hetzij openbaar) groot genoeg is, wordt de bestemming zelfs gewijzigd. Wij denken b.v. aan de uitspraak van de Vlaamse Exekutieve waarin zij de bestemming in het gewestplan wijzigde naar de behoefte van Phillips Petroleum te Tessenderlo.

Het wijzigen van een gewestplan door een bijzonder plan van aanleg is in de stedenbouwwet ingeschreven maar niet onvoorwaardelijk. Die voorwaardelijkheid slaat op het feit dat de beoogde wijziging slechts van beperkte aard mag zijn en derhalve geen aantasting mag inhouden van het **wezen** van het gewestplan. Indien dit wordt genegeerd wordt de geëigende inhoud en de rechtskracht van het gewestplan op de helling gezet. Bovendien zou een belangrijke aanslag gepleegd worden op het democratische gehalte van de ruimtelijke ordening. Immers de ordenende bevoegdheid behorende tot het Vlaamse gewest zou daardoor overgenomen worden door de gemeente.

Wat vooraf gaat is geen fiktieve veronderstelling, het is reeds realiteit. Het zou het zoveelste bewijs zijn van politieke laksheid van de hoogste gezagsdragers inzake een verantwoord ruimtelijk beleid.

Men kan stellen dat de gewestplannen er toe hebben bijdragen dat b.v. de agrarische gebieden niet toeslibden met konstrukties ter huisvesting van maatschappelijke activiteiten **vreemd** aan de landbouwsector. Wat niet betekent dat er niet gebouwd werd binnen het agrarisch gebied! Integendeel: het agrarisch gebied slibde ook toe en dit door een onverantwoord op spreiding georiënteerd beleid van de sektor landbouw zelf.

Men ging uit van volgend gegeven: "Wat goed is voor de boer (individueel belang) is goed voor de sektor (sektorbelaag). En wat goed is voor de sektor is goed voor de ruimtelijke ordening (algemeen belang)".

De gewestplannen hebben toch de verdienste dat de agrarische gebieden en de andere open gebieden (natuurgebieden, natuurreservaten, bossen, ...) toch in zekere mate vrij blijven van bebouwing vreemd aan hun bestemming. De bundeling van de "gebundelde dekoncentratie in het kernenpatroon" is de basisordeningsgedachte geworden bij het opmaken van de gewestplannen. Indien daarenboven nog rekening wordt gehouden met de ruim opgevatte bestemmingszones en de steeds ruimere interpretatie die aan de begeleidende planologische voorschriften wordt gegeven, kan duidelijk gesteld worden dat de gewestplannen een afnemende strukturerende rol spelen bij het tot stand komen van de sociaal-ruimtelijke struktuur van het gewest Vlaanderen.

In het verlengde van deze vaststelling kan men de vraag stellen welke het ordenend vermogen is van de overheidsactiviteit ruimtelijke ordening. We hopen dit te verduidelijken in het volgend punt.

HET ORDENINGSBELEID WORDT VERDRONGEN DOOR HET INRICHTINGSBELEID

Het is een gegeven dat het ruimtelijke ordeningsbeleid als **facetbeleid** zelf weinig uitvoerende activiteit kent. Voor die uitvoering is zij afhankelijk van de departementen, besturen of diensten en uiteraard ook van de individuen en groepen in de

samenleving. Die op uitvoeringsgerichte aggregaten worden **sektoren** genoemd en hebben alle een **eigen** beleidsterrein. Het ministerie van Openbare Werken, Bestuur der Wegen als sektor b.v. voert als sektor zijn beleid uit door het moderniseren van rijkswegen en het aanleggen van nieuwe wegen, en realiseert daardoor mede de ruimtelijke orde. De beleidsterreinen toerisme, huisvesting, landinrichting enz., om er nog enkele te noemen, zijn sektoren die alle door het realiseren van hun konkrete programma's op hun eigen manier bijdragen tot de ordening van de ruimte.

Al deze sektoren hebben specifieke doelstellingen en een **eigen belang** (het specifieke belang van de sektor) dat niet in eerste instantie het realiseren is van ruimtelijke kwaliteiten, wat wel een **eigen belang** is van de ruimtelijke ordening. Het is duidelijk dat het belang van het ministerie van Openbare Werken het aanleggen van wegen is en dat het belang van de toeristische sektor het realiseren van de toeristische infrastructuur is en in eerste instantie niet het vrijwaren van de natuurlijke ekologische werkingen in het kustlandschap. Dat voor wat deze laatste sektor betreft de ruimtelijke kwaliteit niet het eerste belang is, is meer dan duidelijk. De geïnteresseerde lezer hoeft maar even te grasduinen langs de Belgische kust

om het zelfmoordend eigenbelang van die sektor vast te stellen.

Het facetbeleid ruimtelijke ordening en het beleid van de diverse sektoren zijn al te dikwijls kontradictorisch. In plaats van elkaar ondersteunende wijzen van beleidsvoering zijn het eerder elkaar ondermijnende wijzen van beleidsvoering. En dan te bedenken dat zij éénzelfde doel moeten nastreven: het realiseren van een verantwoord ruimtelijk beleid dat streeft naar het tot stand brengen van de best denkbare wederkerige aanpassing van ruimte en samenleving en dit ter wille van deze samenleving! Het inrichtingsbeleid van de sektoren zou het orderingsbeleid van het facet ruimtelijke ordening mede moeten realiseren. Het is derhalve duidelijk dat het beleid ruimtelijke ordening een essentiële maar een beperkte (niet alles omvattende) opdracht heeft. Immers, het zou de voorwaarden moeten scheppen voor de uitvoering van het sektorbeleid en de marges aangeven waarbinnen het richtingsbeleid van de sektoren zich moet kunnen bewegen. Niet het hebben van een **eigen belang** van die sektoren is derhalve negatief, integendeel, maar wel het autonome, zelfstandig karakter en het **eigen belang** ervan.

Het niet geïntegreerd zijn van het ruimtelijke kwaliteitsgerichte **eigen belang** van de ruimtelijke ordening is fout.

PARTIKULARISTISCHE BELANGEN

Het **eigen belang** van de sektoren vindt een ander soort **eigen belang** in de samenleving.

Een aktueel voorbeeld kan dit fenomeen even inkleuren. In de gewestplannen zijn woonuitbreidingsgebieden opgenomen. Deze gebieden werden bij de opmaak van de gewestplannen aangewezen als reservegebieden (slechts aan te snijden na uitputting van de gewone woongebieden) of gebieden aan te snijden door erkende bouwmaatschappijen van openbaar nut.

De heer J. Pedé, gemeenschapsminister van binnelandse aangelegenheden en ruimtelijke ordening is van zins deze woonuitbreidingsgebieden ongeveer hetzelfde statuut te geven als de woongebieden. Beseft deze minister dat daardoor een belangrijke beleidsoptie van de gewestplannen op de helling wordt gezet, wat een nefaste invloed zal hebben op de kwaliteit van ons nederzettingspatroon? Het orderingsbelang wordt op deze wijze opgeofferd ten voordele van het private van het sektorbelang. De heer A. De Beul stelt in de aanhef van één van zijn parlementaire vragen aan de heer J. Pedé het volgende: "Op de jaarvergadering van de Konfederatie van Immobiliënberoepen van België - Afdeling Antwerpen, verklaarde u dat de procedure tot het aansnijden van woonuitbreidingsgebieden voor promotoren of eigenaars moet vergemakkelijkt worden. U voegde eraan toe dat eigenaars of promotoren wel zelf zullen uitmaken of zij kansen hebben om winsten te realiseren. Het hoeft nauwelijks aangestipt dat u met deze uitspraken in de kringen van immobiliënmakelaars op een warm applaus kon rekenen. Deze stellingname betekent een sterke wijziging van de bestaande standpunten rond woonuitbreidingsgebieden waar de bestemming woonuitbreidingsgebieden onder uw

voorgangers reeds evolueerde van reservegebieden en gebieden voorbehouden voor het openbaar initiatief naar een opsplitsing tussen reserve- en uitbreidingsgebieden en het gemengd en het privé-initiatief werden getolereerd, gaat u nu nog een stap verder. Of deze stap "vooruit", een goede ruimtelijke ordening dient en van die aard is om een planmatig gebruik van de ruimte te bevorderen, moet sterk betwijfeld worden".

Uit het antwoord van minister J. Pede blijkt onduidelijk dat hij werkelijk van plan is de woonuitbreidingsgebieden het statuut van woongebieden te geven. Om deze daad te motiveren steunt hij o.a. op de decentralisatie van bevoegdheden naar het hiërarchisch lager gemeentelijk niveau. Een gedachte die werd opgenomen in de regeringsverklaring van de Vlaamse Exekutieve en die is toe te juichen, maar dan slechts voor die verantwoordelijkheden die binnen de reikwijdte van de gemeenten liggen. Bijgevolg dus slechts decentralisatie van die beleidsvelden waarvoor de gemeenten verantwoordelijkheid kunnen dragen. Immers, de woonuitbreidingsgebieden maken ook deel uit van de bestemmingszones van gemeenten die liggen in de banlieue (afbeelding nr. 1) van de centraal gelegen steden.

Het vrijgeven van die woonuitbreidingsgebieden zal onvermijdelijk verdere leegstand in de centrale stad bevorderen, dit met afname van de draagkracht ervan als rechtstreeks gevolg. En dan maar spreken en pleidooien houden omtrent de stadsvernieuwing. Wat een huichelarij!

Immers, het vrijgeven van de woonuitbreidingsgebieden, zal de verkaveling van bouwgronden en daardoor mede een op uitbreiding gerichte stedenbouw, die verdere verloedering van onze binnensteden zal bevorderen, stimuleren. Een verantwoorde stadsherwaarderings- en stadsherstructureringspolitiek zijn echter slechts mogelijk wanneer de woonuitbreidingspolitiek ingepast wordt binnen een globale politiek van stadsherwaarding en stadsherstructurering.

De heer J. Pede ziet beide fenomenen onafhankelijk van elkaar. Weliswaar tracht hij dit op papier, langs de weg van zijn antwoorden aan de heer A. De Beul te verdoezelen. Jammer voor hem is zijn werkwijze te doorzichtig. Het wordt duidelijk dat het beleid van de gemeenten in de banlieue het beleid van de centraler gelegen stad negatief zal beïnvloeden. Derhalve is decentralisatie van dit beleidsterrein niet aanvaardbaar en moet het beleid tot het hoger niveau blijven behoren.

Als de heer J. Pede zijn zin krijgt wordt de algehele dekoncentratie (of totale spreiding) in het kernenpatroon verder ondersteund, met alle nefaste gevolgen vandien! Immers als gevolg van de gespreide situering van de voorzieningen ontstaat er een difuus verkeersbeeld waarin openbaar vervoer niet of nauwelijks te exploiteren is en waarin de partikuliere auto almachtig is. Dit patroon wordt gekenmerkt door een lage intensiteit van het grondgebruik, waardoor ook de sociaal-ekonomische voorzieningen binnen loopafstand van elke woning weinig kansen krijgen.

Een pleidooi voor de bundeling is o.a. gesteund op het feit dat deze gerichte verkeersstromen

schept, die een basis verschaffen voor gemeenschappelijk vervoer. Deze verkeersstromen vormen ook een exploitatiebasis voor openbaar vervoer.

Het is duidelijk dat het vrijgeven van de woonuitbreidingsgebieden niet steunt op een verantwoorde ruimtelijke ordening maar ingegeven is door partikularistische belangen. Bovendien is er geen behoefte om zomaar de woonuitbreidingsgebieden vrij te geven. Waarom gebeurt dit of zijn er pogingen om het toch maar te doen? Het ligt voor de hand denk ik, dat de minister onder druk wordt gezet door de bouwsector. Er moet verkaveld en gebouwd worden, maar dit niet omdat er nieuwe woningen in uitbreidingsgebieden nodig zijn. Niet langer de gewestplannen en een verantwoorde ruimtelijke ordening bepalen wie waar mag bouwen, maar de wereld van de verkavelaars en bouwpromotoren. Hier komt dit ander soort eigenbelang in de samenleving naar voren. De bouwsector met al haar nevenbedrijvigheid moet opnieuw floreren en dit zelfs ten nadele van een verantwoord huisvestings- en ruimtelijk-ordeningsbeleid.

WAAR BLIJFT DE LOGIKA?

Woningen worden als dusdanig in eerste instantie niet gebouwd om bewoond, maar om verkocht te worden. Dit laat ik even mede onderstrepen door G. Patfoort: "De ekonomie wordt een systeem dat op en voor zichzelf gaat leven en zijn oorspronkelijke bedoeling kwijt speelt. De mens ondergaat een mitridatizing. Hij wordt de myte zo gewoon dat hij die als een regel aanvaardt. Het maken van artefakten wordt het middel om de ekonomische ritus te dienen".

Zo blijkt waarom de resultaten van ons ruimtelijk gedrag en bijgevolg van onze kultuur en beschaving kwalitatief negatief zijn. Ons ruimtelijk handelen is op roofofbouw georiënteerd. Zou het dan toch waar zijn dat een politikus naar politieke winst streeft zoals een financier streeft naar financiële winst? Het wordt een must dat we terug doel en middel leren onderscheiden en het doel primair stellen.

Dit zijn enkele fenomenen die de druk vanuit de sectoren moeten illustreren. Gelijkaardige fenomenen doen zich bijna in alle op uitvoering gerichte sectoren voor. Ik vind de subtiele reklamekampagne (Files: het kan alleen nog maar erger worden, in Het Nieuwsblad en De Gentenaar van 29.01.87), die wordt gevoerd om de goegemeente ervan te overtuigen dat het tijdperk opnieuw aangebroken is om nieuwe wegen te bouwen ten behoeve van de auto, immoreel. Waar blijft de logika? Zou het langzamerhand geen tijd gaan worden dat de ruimtelijke ordening vanuit een totaalvisie op ons nederzettingspatroon het partikuliere en publieke vervoer in de ruimtelijke ordening als elkaar komplementaire vervoerswijzen worden beschouwd en dat aldus eindelijk de nodige randvoorwaarden voor de sektor 'verkeer en vervoer' worden voorbereid. De verschillende sectoren en hun maatschappelijke verweving in sektoriële en persoonlijke belangen hebben machtsposities die sterker zijn dan het eigen belang van de ruimtelijke ordening.

Die uitvoeringsgerichte sectoren hebben niet alleen macht omdat zij uitlopers hebben in de samenleving en het nodige geld hebben. Neen, niet dit alleen. De macht van de sectoren wordt nog versterkt omdat hun kennis wordt ondersteund door eigen beleids- en plansystemen. Zou het louter toeval zijn dat de dienst verantwoordelijk voor de ruimtelijke planning, die moet instaan voor de voorbereiding van de ruimtelijke ordening op niveau van het Vlaamse gewest (ongeveer) onbemand is? Ik dacht van niet. Bovendien is onlangs de dienst structureel onmondig gemaakt en naar de kelder van de administratie verwezen. En als men bedenkt dat er op nationaal niveau noch een dienst ten behoeve van de ruimtelijke ordening noch een ministerie voor ruimtelijke ordening, noch een minister onder wie de ruimtelijke ordening ressorteert, maar slechts op uitvoering gerichte sectoren bestaan! Daarentegen stellen wij vast dat op 20 mei '83 te Torremolinos een Europees handvest voor de ruimtelijke ordening werd goedgekeurd door de Europese ministers verantwoordelijk voor de ruimtelijke ordening. Het lijkt alsof wij niet tot de Raad van Europa behoren. Het is duidelijk dat met medewerking van onze politieke verantwoordelijken op de hoogste niveaus het facetbeleid ruimtelijke ordening permanent wordt uitgehold ten voordele van de op uitvoering gerichte beleidssectoren en dat de macht van het ordenen (?) van de ruimte meer en meer bij die sectoren komt te liggen, dit met de verdere achteruitgang van de ruimtelijke kwaliteit van ons nederzettingspatroon als logisch gevolg. En dit alles stellen wij vast in het Europees jaar van het leefmilieu, alsof ons woonmilieu geen leefmilieu zou zijn. Nochtans is wonen de menselijke vorm van leven.

POLITIEKE WIL VOOR DE 'GROTE LIJNEN' IS HELAAS NIET AANWEZIG

In voorgaande punten hebben we kunnen vaststellen dat relatief gezien de macht van het orderingsbeleid afneemt ten voordele van het inrichtingsbeleid. Nochtans zijn er ontwikkelingen gaande die het dringend en noodzakelijk maken dat de ruimtelijke ordening in Vlaanderen zich herpakt en gaat anticiperen op deze ontwikkelingen. Ter verduidelijking sommen wij er enkele op:

- om het probleem van de landbouwoverschotten weg te werken wordt er vanuit de Europese instellingen gepleit dat de lidstaten procentueel landbouwgrond aan de agrarische produktie zouden onttrekken. Dit kan wel eens ingrijpende gevolgen hebben voor inrichtingsvraagstukken op agrarisch gebied. Wil men voorkomen dat o.a. vraatzuchtige sekoren voor zijn, zal de ruimtelijke ordening op die ontwikkeling moeten anticiperen;

- het fenomeen van de snelle treinverbinding kan niet autonoom binnen de eigen sektor 'Verkeer en Vervoer' opgelost worden. Immers, daardoor zou effect en neveneffect op de ruimtelijke orde niet worden meegerekend. De ruimtelijke ordening die als beleidsfacet de heelheidshouding aanneemt, moet zich dringend rekenschap geven van de zeer grote impact van dergelijke infrastructuren op de

- sociaal-ruimtelijke structuur van Vlaanderen;
- het fenomeen van de steeds kleiner wordende gezinnen moet onvermijdelijk invloed hebben op de lokatie ervan en op de aard van de huisvesting;
- de toenemende ontwikkeling op het gebied van de telematika zou wel eens een grotere invloed kunnen hebben op de relatie tussen de huisvestings- en de werkgelegenheidsgebieden dan de auto gehad heeft.

Tot daar slechts enkele van de reeds bestaande ontwikkelingslijnen.

De diverse sectoren zijn vanuit de oplossings sfeer reeds bezig sektorgerichte voorstellen te formuleren, die normaliter het resultaat zullen zijn van een eenzijdig sektoreel denken. Vanuit de ruimtelijke ordening zal in de komende jaren de discussie gericht moeten worden op een voldragen integratie van deze nieuwe ontwikkelingen wil men met recht spreken over een sociaal-ruimtelijke structuur van het Vlaamse gewest in het algemeen en aan de ruimtelijke kwaliteiten in het bijzonder. Hier blijkt dat dringend de draad met het structuurplanningsproces terug moet opgenomen worden en dat daartoe de nodige structurele en politieke kondities worden gekreeerd. Immers, zicht krijgen op deze ontwikkelingen vraagt een lange-termijn-planning. Stellen wij nochtans niet vast dat, naarmate de planhorizon dichterbij komt en de keuze konkreter, de partijprofilering toeneemt en derhalve de interesse van de politikus. Deze vaststelling zou wel eens de reden kunnen zijn dat de politieke ambtsdrager vergeet zijn verantwoordelijkheid te nemen voor de zo noodzakelijke "grote lijn". Het is juist die grote lijn die bepalend is voor de sociaal-ruimtelijke structuur en die kenmerkend is voor het langdurige. Men kan derhalve stellen dat de kortstondige politiek interessanter lijkt te zijn dan de langdurige.

Om die verantwoordelijkheid voor de grote "grote lijn" te nemen is in eerste instantie politieke wil nodig. Deze lijkt er heden niet te zijn. Indien dat zo is, kunnen wij er alleen maar op hopen dat er op het gebied van de ruimtelijke ordening op het niveau van het Vlaamse gewest een ambitieuzer gezelschap opkomt dat zich terdege van deze zeer belangrijke opdracht bewust is.

prof. dr. ir. arch. Charles Vermeersch

Dit artikel verscheen ook in Het Ingenieursblad 1987/5.

VOOR
DE NATIONALE
LOTERIJ
IS HET
LEEFMILIEU
BELANGRIJK.

PERSOVERZICHT

In de Standaard verscheen een reeks artikels onder de titel **"Bedrijven en milieu"**. Daarin worden degenen aan het woord gelaten die in hun bedrijvigheden op één of andere wijze gekonfronteerd worden met de kosten en de baten van de zorg voor een beter leefmilieu:

-**Het Oostblok graaft putten voor een ander** (DS 1.9.1987): over de Nederlandse afvalinkelaar VEVAN, die Westers chemisch afval een onderkomen geeft in Oost-Duitsland.

-**MHO: bij een oude chip is het meestal goud dat blinkt** (DS 2.9.1987): over Metallurgie Hoboken Overpelt, dat grote hoeveelheden non-ferro-metalen recycleert.

-**Verzekeringen: "Wij krijgen alleen de slechte risico's"** (DS 3.9.1987): over verzekeringen tegen milieurisico's.

-**"Milieumetingsapparatuur is altijd het ondergeschoven kind"** (DS 4.9.1987): over Westinghouse Elektroniek en Instrumentatie, dat apparatuur levert voor het meten van emissies.

-**EDW bezorgt bedrijven zuiver water en een zuiver geweten** (DS 5.9.1987): over Engineering De Wit, dat aan alle mogelijke industrietakken waterzuiveringsinstallaties levert.

-**Belgisch bedrijf Ravago is wereldkampioen van plasticrecyclage** (DS 7.9.1987): over de Arendonkse firma Ravago en de problemen die zich stellen bij het recycleren van plastic.

-**Keramab: klei vervangt asbest best** (DS 8.9.1987): over het bedrijf Keramab dat van asbest is overgeschakeld op asbestvervangende produkten.

-**Zoektocht naar informatie helemaal niet bewegevrij** (DS 10.9.1987): interview met Jan Kretzschmar van de Koninklijke Vlaamse Ingenieursvereniging over (het gebrek aan) milieu-informatie in Vlaanderen.

-**Metallo-Chimique loopt warm voor radiatoren en milieu** (DS 12.9.1987): over het bedrijf Metallo-Chimique dat non-ferro-metalen recycleert (o.a. autoradiatoren) en de zorg die men besteedt aan het voorkomen van milieuverontreiniging.

Plattelandsontwikkeling bestaat ook in ons land (DFET 11.9.1987): over de vzw Plattelandsontwikkeling en haar activiteiten: boerenmarkten, koopcraties, hormonenvrij vlees, plattelandsvernieuwing, enz...

Zonder drainage verergert irrigatie woestijnvorming (DFET 11.9.1987): over het wetenschappelijk onderzoek dat aan de Rijksuniversiteit Gent wordt verricht naar woestijnvorming, voornamelijk met behulp van satellietbeelden.

Honderd processen-verbaal kregen pest niet uit Molsbroek-enklave (HV 11.9.1987): verhaalt de geschiedenis van de Lokerse natuurreservaten Molsbroek en de al jaren aanslepende overtredingen in een privé-enklave.

Graanteelt op stoppelveld van vorige oogst bestrijdt erosie (DS 18.9.1987): over een geslaagd experiment om de erosie van landbouwgrond te voorkomen.

Gebruikte afkortingen:

HBvL: Het Belang van Limburg

DFET: De Financieel-Economische Tijd

GvA: Gazet van Antwerpen

HLN: Het Laatste Nieuws

DM: De Morgen

DS: De Standaard

HV: Het Volk

BS: Belgisch Staatsblad

B.Vl.Ex.: Besluit van de Vlaamse Exekutieve

KB: Koninklijk Besluit

MB: Ministerieel Besluit

V&A: Vragen en Antwoorden

Vl.R.: Vlaamse Raad

Van de in deze rubriek vermelde persartikels, wetten, dekreten, besluiten, en vragen & antwoorden kan schriftelijk of telefonisch een kopie worden aangevraagd bij de Bond Beter Leefmilieu, Luxemburgstraat 20, 1040 Brussel, tel. 02/514 06 38. Duidelijk vermelden waarvan je een kopie wenst. Bij de kopies wordt er een overschrijvingsformulier gevoegd, waarmee het verschuldigde bedrag (5 fr. per kopie + verzendingskosten) kan worden gestort.

Bayer plant binnen 5 tot 8 jaar 3 miljard DM milieu-investeringen (DFET 17.9.1987): over de investeringen in milieu die het Duitse chemieconcern Bayer in de loop van de eerstkomende jaren op haar fabrieksterreinen wil doen.

Nieuw: plastic flessen gemaakt van... suikerbieten (Guy Goewie; HBvL 18.9.1987): over een nieuw ontwikkeld procédé waardoor suikerbieten kunnen gebruikt worden voor het vervaardigen van afbreekbaar plastic.

Isolatie & verwarming (Johan Van Walleghem & Yves Barbieux; HLN 18.9.1987): verzameling artikels (7 blz.) over energievriendelijke huisverwarming, met aandacht voor isolatie-kleisteel, vloerverwarming, isolatiematerialen, dubbele beglazing, enz. Helaas ook een artikel waarin het gevaar van asbest wordt geminimaliseerd.

Milieuramp grotere bedreiging voor Centraal-Amerika dan gewapende strijd (DS 29.9.1987): bespreekt een Amerikaans rapport over de ekologische bedreigingen van Midden-Amerika: bodemerosie, ontbossing, ongeremde visserij, e.a.

BELGISCH STAATSBAD

KB van 30 juli 1987 tot vaststelling van de zwemzones in de Noordzee (BS 12.9.1987): rekening houdend met de kwaliteit van het water bepaalt dit KB de zones aan onze kust waar gezwommen mag worden.

KB van 8 juli 1987 tot vaststelling van de sectoriële voorwaarden voor de lozing, in de gewone oppervlaktewateren en in de openbare riolen, van afvalwater afkomstig van bedrijven die polychloorbifenylen en polychloorfenylen vervaardigen of verwerken (BS 25.9.1987): bepaalt kort en bondig dat het lozen van afvalwater dat PCB's of PCT's bevat, in de oppervlaktewateren of in de openbare riolen verboden is.

Dirk Serneels

EL CONDOR PASO

Enkele weken geleden werd in het Bitter Creek National Wildlife Refuge ten zuiden van Bakersfield in de Amerikaanse staat Californië nummer AC-9 gevangen. AC-9 was de laatste, bekende, vrij rondvliegende Californische Condor; een prachtig zevenjarig mannetje met een spanwijdte van ongeveer 2,9 meter. Volgens biologen ter plaatse werd het dier gevangen om het tegen menselijke invloeden te beschermen. Een andere reden benadrukte de nood om een impuls te kunnen geven aan een kweekprogramma met als doel deze vogelsoort een nieuwe kans te geven. Een verdedigbaar initiatief als we weten dat er op dit ogenblik nog maar 27 Californische Condors gekend zijn die allen in gevangenschap verblijven, meestal in het San Diego Wild Animal Park en de Los Angeles Zoo.

De vogelsoort wordt zeer sterk bedreigd door de veranderende omgeving die meer en meer vijandig gezind wordt. In de voorbijgaande jaren was hij o.a. een gegeerd jachtobject voor de Indianen omwille van de veren, waaraan magische krachten werden toegekend. Dat probleem wordt nu zeer acuut door de heropleving (zonder er een oordeel over te vellen) van een aantal Indiaanse natuurgodsdiensten. Een ander bekend dier dat hieronder ook te lijden heeft, is de Amerikaanse visarend of Bald Eagle; het Amerikaanse nationale symbool. Beschermende maatregelen werden uitgevaardigd maar hadden geen resultaat. Belangrijke bedreigingen gaan ook uit van met vergiftigde prooien voorziene vallen en van het verorberen van karkassen met loodhagel.

AC-9 of de Adult Condor krijgt dus willens nillens een belangrijke rol toebedeeld in het voortbestaan van zijn eigen soort. Na aanpassing aan zijn gevangenschap hoopt men hem te kunnen laten paren met de 13 wijfjes van San Diego en Los Angeles. Zijn komst was trouwens nodig om eventuele in-teeltproblemen op te lossen. Een aantal van de in gevangenschap levende vogels waren namelijk ook reeds in gevangenschap verwekt. Als men er in slaagt om de soort terug te laten toenemen, is men zinnens om de vogels terug in het wild uit te zetten. Dit is relatief gemakkelijk omdat ze eerstens niet in klassieke zoo-kooien opgesloten zitten, en tweedens omdat alle initiatieven geno-

men worden om ze niet aan de mens te laten wennen. Ze worden bijvoorbeeld niet aan het publiek getoond.

DE CONDOR EN HET EI

Als een wijfje eieren legt, worden die uit het nest weggenomen om beschadiging te voorkomen. Ze worden in het nest vervangen door nepeieren waar het wijfje verwoed op broedt maar na verloop van tijd haar interesse in verliest en ze uit het nest werpt. In de natuur doet ze dit ook wanneer een ei niet uitkomt. Om de in een machine uitgekipte jongen te voeren heeft men een onwaarschijnlijke techniek ontwikkeld. De jongen krijgen nooit een mens te zien, ze worden ook niet bewaard in klassieke kooien, maar eerder in omstandigheden die natuurlijke situaties benaderen.

Voor het eigenlijke voeren heeft Jim Henson (inderdaad, de vader van de Muppets) een speciale Condor-pop (=muppet) ontwikkeld die tijdens de groei van het jong gebruikt zal worden om speciaal geprepareerd voorverteerd voedsel op een natuurlijke manier op te braken. Vanuit wetenschappelijke hoek is men in ieder geval zonder meer zinnens heel wat krachten in de strijd te werpen om het voortbestaan van deze vogels mogelijk te maken. Het kweekprogramma zelf is een zeer gedurfde onderneming waarvan het resultaat nu nog niet te voorspellen valt. De kans is zeer groot dat AC-9 nooit meer de vrijheid zal kennen. Hopelijk zal zijn vrijheidsberoving het doel waard zijn: de uiteindelijke heropleving van de Californische Condor!

Ward Dossche

14 JAAR EUROPEES MILIEUBELEID?

Op 30 september j.l. hield drs. E.R. Klatte, sekretaris-generaal van het Europees milieubureau (EEB) volgende toespraak ter gelegenheid van de academische openingszitting van de vierde promotie van de cursus milieukunde aan de Universitaire Instelling Antwerpen.

Volgens sommigen is het Europees milieubeleid een "suksesstory". Volgens anderen bestaat er niet zoiets als een Europees milieubeleid, d.w.z. een coherent stelsel van Europese wetten en bepalingen dat ons Europese milieu effectief beschermt. De eersten hebben formeel gelijk, de laatsten materieel.

Het Europees milieubeleid dateert van 1973. Tot voor kort had het geen expliciete rechtsbasis in het Verdrag van Rome (1957). Daarin is nu verandering gekomen door opname van het milieubeleid in de Europese Akte (Titel VII, artikelen 130R-130T). De vraag kan gesteld worden of deze bepalingen het Europese milieubeleid veel verder zullen brengen. Het Europese milieubeleid is sinds 1973 vastgelegd in drie zgn. Actieprogramma's. Het zijn politieke verklaringen van de Raad van Ministers. Ze hebben geen rechtsverbindende kracht. Het eerste en tweede EG-Milieuactieprogramma - respectievelijk van 1973-1977 en van 1977-1981 - zijn vooral kuratief van karakter. Het derde (1982-1986), en binnenkort door de Raad van Ministers formeel vast te stellen vierde EG-Milieuactieprogramma (1987-1992) zijn veel meer preventief van aard.

Het Europees milieubureau (EEB) bestaat sinds 1974. Het werd opgericht omdat de niet-gouvernementele organisaties niet gekonsulteed waren voordat het eerste EG-Milieuactieprogramma werd aangenomen. Het startte oorspronkelijk met 25 ledenorganisaties uit de negen landen van de Europese Gemeenschap. Het telt nu meer dan 100 organisaties uit de twaalf lidstaten van de Europese Gemeenschap. Het EEB is een onafhankelijke, internationale organisatie met edukatieve en wetenschappelijke doelstellingen. Het is echter steeds meer geëvolueerd tot de **Europese milieulobby**. Het EEB fungeert als tussenschakel tussen zijn ledenorganisaties over het EG-beleid, met name het EG-milieubeleid, en de Europese Instellingen (Europese Commissie, Raad van Ministers, Europees Parlement) over de wensen en opvattingen van de EEB-ledenorganisaties.

MIDDENGROEP - RODE LANTAARN

België kan wat zijn milieubeleid betreft gesitueerd worden in de **middengroep** van de twaalf EG-lidstaten. Landen als Denemarken, de Bondsrepubliek Duitsland en Nederland worden algemeen als de **kopgroep** beschouwd. België, Luxemburg, Frankrijk vormen de **middengroep**. Griekenland, Italië, Spanje, Portugal en Ierland vormen de **achterhoede**.

Het Verenigd Koninkrijk neemt een geheel aparte plaats in deze rangorde in. Het wordt wijd en zijd in Europa beschouwd als "the dirty old man of Europe" omdat het vast blijft houden aan een ouderwetse, achterhaalde filosofie waarin maximaal gebruik gemaakt wordt van de absorptie-capaciteit van het milieu. Het gevolg hiervan is een voortschrijdende, in plaats van een verminderde vervuiling van het milieu.

Voor wat betreft de **uitvoering van EG-milieurichtlijnen** dient België beschouwd te worden als de **rode lantaarn**. Weliswaar hebben alle EG-lidstaten "boter op hun hoofd" als het de omzetting van EG-richtlijnen in de nationale wetgeving betreft, maar België spant duidelijk de kroon. Gezegd moet worden dat de huidige Belgische staatssecretaris voor leefmilieu, mevrouw Miet Smet zeer energiek bezig is de achterstand onder haar voorgangers opgelopen, in te halen. Een compliment aan haar adres i.v.m. deze inhaalrace is dan ook zeker op zijn plaats.

Het Belgisch voorzitterschap van de EG-milieuraad gedurende de eerste helft van 1987 mag dan niet het "meest succesvolle in recente jaren" geweest zijn - zoals het door sommigen is opgemerkt - er zijn zeker goede resultaten geboekt. Mevrouw Smet heeft 3 milieuraden gehouden (één informele en twee normale raden), hetgeen wederom getuigt van een grote dynamiek. Aangenomen werden: een richtlijn ter beperking van emissies van asbest, een Richtlijn ter amendering (en versterking) van de bepalingen van de zgn. Seveso-richtlijn, een richtlijn m.b.t. grenswaarden en kwaliteitsdoelstellingen voor aldrin, dieldrin en endrin, een programma m.b.t. kommunautaire acties voor het milieu, een verbod op de verkoop van gelode normale benzine alsmede politieke overeenstemming over de inhoud van het vierde EG-Milieuactieprogramma (1987-1992). Voor de volledigheid dient vermeld te worden dat geen overeenstemming bereikt kan worden over enkele grote milieudossiers zoals de grote stookinstallaties, normen voor uitlaatgassen van auto's, export van pesticiden e.d. naar de Derde Wereld.

Openbaarheid van bestuur in verband met milieudossiers vormde het thema van de openingsconferentie van het Europees jaar voor het milieu, die in maart j.l. door het Europees milieubureau (EEB) tesamen met de Belgische federaties Bond Beter Leefmilieu en Inter-Environnement-Wallonie in Brussel werd gehouden. Aan het slot van de conferentie, die door de Europese commissaris voor het milieu, de heer Stanley Clinton Davis werd geopend, eisten de drie genoemde organisaties, o.a. de spoedige totstandkoming van een EG-richtlijn inzake "freedom of information", met name op milieugebied, de uitbreiding van de werkings-sfeer van de EG-richtlijn inzake milieu-effekt-rapportage tot EG-(investerings) projecten, het opzetten van een ekologisch labelling-systeem voor producten dat aangeeft hoeveel energie het bewuste produkt verbruikt e.d., en tenslotte het opzetten van een Europees communicatie-netwerk inzake het milieu, dat toegankelijk is voor het grote publiek.

berichten

SUPER SUPERSTORT

Recentelijk maakte minister Lenssens bekend dat het industrieel vuilstort voor Limburg, aangelegd zal worden op het grondgebied van de gemeenten Genk en Bilzen, in de omgeving van het Albertkanaal en de Fordfabrieken.

Zowel de plaatselijke milieubeschermingsverenigingen als de gemeentelijke adviesraad leefmilieu Bilzen zijn zeer verontrust door deze beslissing. Ondanks het negatieve advies van de coördinatiegroep in 1985 die de plaats als ekologisch té waardevol vond, heeft de minister deze vestigingsplaats behouden. Milieubeschermers wijzen op de mogelijke neveneffecten van de inplanting van een superstort, zoals de invloed op de leefbaarheid van omliggende woonwijken. Ook het transport van het afval werd niet bestudeerd. Door de oostelijke omleidingsweg rond Bilzen (om het afval te vervoeren) dreigen de laatste waardevolle gebieden rond Bilzen vernield te worden. Maar wat erger is, is dat de overheid voor één grote industriële stortplaats opteert naast andere industriële stortplaatsen waardoor het aanbod van stortplaatsen te groot dreigt te worden zodat de bedrijven niet meer geneigd zijn hun afvalstroom te beperken of te recycleren.

MvR

PLANT EEN BOSJE

De Koning Boudewijnstichting, het onderzoekscentrum voor bosbouw van de RUG en de BRT nodigen ieder van ons uit op hun aktie 'plant een bos'. Het doel van de aktie bestaat erin, ter afronding van het Europees jaar van het milieu in elke Vlaamse, Brusselse gemeenten een nieuw bos aan te planten. Wie kan er allemaal meedoen? Deze aktie richt zich vooral tot de gemeenten en de plaatselijke scholen. De gemeente wordt verondersteld op het sekretariaat van de bos-plant-aktie een projekt in te dienen. De inrichters van de aktie zullen dan op basis van bepaalde criteria financiële en technische steun toekennen. Deze ontvangen dan op hun beurt de gelden via sponsering van paritkulieren, bedrijven, enz. Bedrijven die meer dan 250.000 fr. storten aan het fonds, worden in ruil daarvoor vermeld op het scherm (publiciteit, publiciteit!). Tenslotte worden nog tal van instanties uitgenodigd als begeleidingskomitee. Voor verdere informatie en het indienen van projekten voor (30 november): BRT-Milieusekretariaat, A. Reyerslaan 52, 1040 Brussel.

BL

BETONVRETERS IN DE WEST-HOEK

De Veurnse handelskamer en een aantal Westhoekburgemeesters hebben zich uitgesproken voor de doelstellingen van de A19 van Ieper tot Veurne. Dit nieuwe stukje autosnelweg doorlieft een aantal typische landschappen en natuurgebieden. De kosten-baten-analyse van het ministerie van openbare werken voor de uitbouw van het Belgisch wegennet laat een zeer laag rendement zien voor deze A19. De aanleg gebeurt dus niet zozeer funktioneel maar eerder uit sektoriële en toeristische overwegingen. De betonlobby kan a rato van 3 miljard fr. 107 hektare vruchtbare landbouwgrond volstorten en de jaarlijkse kudde kusttoeristen worden een praktische "betonloper" uitgerold voor hun vakantie richting Westkust. De Westkust heeft geen behoefte aan een diskutabele autoweg, maar wel aan veiliger rijkswegen en aan een beter uitgebouwd en betaalbaar openbaar vervoer.

GSe

NOORDZEE-VUILNISZEE

Greenpeace voert momenteel een geïntensifieerde Noordzee-kampagne. Dat is nodig om het tij te keren. Elke dag komt er immers bijna 500.000 ton afval in de Noordzee terecht. Deze massale afvallozingen veroorzaken een drastische versterking van het mariene milieu. Samen met de steun van het publiek kan Greenpeace met de schepen Beluga, Sirius, ea., verder de waakhond van het zeemilieu spelen, mistoestanden aanklagen en aanpakken.

Op 15 november organiseert Greenpeace een exclusieve boottocht voor de eerste 140 personen die Greenpeace financieel steunen. Greenpeace vaart met de genodigden langs de grootste vervuilers en aan boord worden video's van de belangrijkste Greenpeace-akties bekeken. Een unieke gelegenheid om van dichtbij met Greenpeace kennis te maken.

GSe

HALF JAAR VAN HET MILIEU

Op 21 september 1987 evalueerde het Belgisch Komitee een half jaar Europees jaar van het leefmilieu. Van de 741 ingediende projectvoorstellen werden reeds een 103-tal in een definitieve plooi gelegd. Er werd 95 miljoen fr. vrijgekregen bij de Lotto (70 miljoen fr.) en bij de Europese gemeenschap (25 miljoen fr.); 50 miljoen fr. wordt verwacht van het Gemeentekrediet. De sponsortocht en financiële onderhandelingen worden verdergezet.

In oktober startte een omvangrijke affichekampagne. De affiche beeldt de schilderij "Le bassin aux nymphéas 1899" van Monet uit. De tekst: "het leefmilieu, onze zaak" vervolledigt de affiche. Als er maar niet te veel afbeeldingen op de openbare weg terecht komen.

GSe

BROEKBOS

Het Moeras van Borgt te Grimbergen situeert zich net ten noordwesten van Vilvoorde. Met zijn 25 ha is het één van de weinige grote broekbossen in Vlaanderen. Bovendien is het het laatste moeras van enige omvang van de gehele Zennevallei. De toekomst van dit natuurgebied ligt momenteel in handen van gemeenschapsminister Jean Pede, die naar verluidt een vergunning voor de opvulling ervan zou afleveren. Daarmee zal de eigenaar uiteindelijk zijn vroegere plannen, die steeds werden geweigerd, kunnen uitvoeren. Het volstorten van het moeras wordt in de aanvraag tot storten zeer misleidend voorgesteld als 'een sanering van een rottend moeras'. Zowel de gemeente als stedenbouw en AROL doorzagen echter de zaak en gaven unaniem negatief advies. De Belgische Natuur- en Vogelreservaten (BNVR) eisen dan ook het behoud van dit

moerasgebied en de eerbiediging van het gewestplan, waarop het Moeras van Borgt als natuurgebied wordt aangeduid.

PERSPRIJS 'ROELAND DIRKS'

Staatssekretaris voor leefmilieu Miet Smet heeft de jaarlijkse persprijs 'Roeland Dirks' ingesteld. Roeland Dirks die vorig jaar door een tragisch ongeval om het leven kwam was bekend om zijn niet aflatende inzet voor de bescherming van het leefmilieu, via de Bond Beter Leefmilieu en joernalistieke paden.

Om de milieujoernalistiek aan te moedigen wordt de persprijs voor 1987 op donderdag 3 maart 1988 toegekend. De prijs bestaat uit een diploma, een herinneringsmedaille en de som van 50.000 fr. die toegekend zal worden aan een beroepsjoernalist wiens werk duidelijk heeft bijgedragen tot de milieube-wustwording.

Het reglement en praktische informatie kan bekomen worden bij het staatssekretariaat voor leefmilieu, Wetstraat 56, 1040 Brussel.

MvR

NATUURBOS

Naar aanleiding van de week van het bos (3-11 oktober) pleitte Agalev voor een grotere aandacht voor het bosbeleid. De bossen in de Westerse wereld hebben hoofdzakelijk te kampen met zure regen en de nog steeds woedende vraatzucht van de makadamworm. Slechts 8% van de oppervlakte in Vlaanderen is bebost en ondertussen verdwijnen er dagelijks nog stukken bos omwille van verkavelingen. Milieuverenigingen eisen al sinds jaren dat het percentage natuurreservaten drastisch zou worden opgetrokken.

Het langverwachte bosdekreet zou iets meer aandacht moeten besteden aan het natuurlijke bos en niet aan produktiebossen. Omdat Agalev vreest voor het

lang uitblijven van het dekreet zal het alvast een eigen voorstel van bosdekreet indienen.

BL

ENTOMO ENTOMO

De Vlaamse Vereniging voor Entomologie heeft de brochure 'Inventarisatie, status en ekologie van het Belgisch dagvlinderbestand' uitgegeven. In het

eerste gedeelte van de brochure wordt aan de hand van overzichtelijke tabellen een uitgebreid overzicht gegeven van ons dagvlinderbestand. Het tweede gedeelte geeft een praktische en alfabetische leidraad van het natuurtechnisch beheer van alle mogelijke geschikte vlinderbiotopen. De dramatische achteruitgang van onze vlindersoorten sinds 1960, de mogelijke beleidsinstrumenten inzake natuurbehoud en de tot op heden falende natuurbescherming in Vlaanderen, worden kritisch geanalyseerd.

De brochure is te verkrijgen door overschrijving van 320 fr. op rek. 000-0106543-37 van de VVE.

MvR

DE HERWAARDERING VAN PEDE

Herwaarderingsgebieden hebben als doel een kwaliteitsverhoging

van stads- en dorpsmilieu na te streven en tevens het buurtleven te bevorderen. Dit betekent dat in de eerste plaats het openbaar domein opnieuw aan de mens moet worden geschonken.

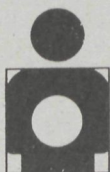
Op voorstel van gemeenschapsminister Jean Pede keurde de Vlaamse Exekutieve zeven nieuwe herwaarderingsgebieden goed. Het gaat om het 'Krugerpark' en het 'Bleekhof' te Antwerpen, het 'Dorpscentrum Burcht' te Zwijndrecht, de 'Molenstraat-Zwaenenberg' in de gemeente Herenthout, de 'Omgeving Sint-Niklaaskerk' te Willembroek, de 'Dam' en de 'Burchtdam-Brusselstraat-Pollarestraat' te Ninove.

MER

Louis Vanvelthoven, voorzitter van de commissie leefmilieu in de Vlaamse Raad, vindt de zogenaamde verontwaardigde houding van de Vlaamse Exekutieve n.a.v. het niet opmaken van een milieu-effekt-rapport (MER) bij het onderzoek naar de aanleg van de TGV in Vlaanderen hypocriet.

Momenteel ontbreekt elke wetgeving terzake, bijgevolg bestaat geen enkele duidelijkheid inzake de kwalitatieve eisen. Het voorstel van dekreet om een algemene MER-regeling in Vlaanderen in te voeren, werd weggestemd in de commissie leefmilieu van de Vlaamse Raad. Tot op heden blijft Vlaanderen dus in gebreke wat de uitvoering van de betrokken EG-richtlijn betreft, die uiterlijk op 3 juli '88 uitgevoerd zou moeten worden. Redenen waarom een MER-rapport niet wetelijk opgelegd wordt, zijn het niet meer onbeperkt kunnen aanleggen van wegen, autosnelwegen, spoorwegprojekten, vliegvelden, zeehavens en waterwegen. Ook zouden de installaties voor de verwijdering van toxisch afval, de kerncentrales en de opslagplaatsen en verwijderingsinstallaties voor radioactief afval gevisieerd kunnen worden.

MvR

BROEDER JACOB

Zoals in 1982 wordt ook voor de gemeenteraadsverkiezingen van 1988 een grootscheepse **Wakkere Burger**kampagne gelanceerd. Een belangrijke aanzet tot de inhoudelijke voorbereiding van de verkiezingen is de zopas gepubliceerde **Info-aktiebrochure gemeenteraadsverkiezingen 1988**.

Het is een geschikt werkinstrument voor bewonersgroepen, buurt- en wijkcomitees, adviesraden enz... Meer informatie over het Wakkere Burger-aanbod en de campagne gemeenteraadsverkiezingen '88 kan je bekomen op het sekretariaat van De Wakkere Burger, Liedtsstraat 27-29, 1210 Brussel, tel. 02/242 54 15. De info-aktiebrochure is verkrijgbaar tegen 100 fr. (verzendingskosten inbegrepen) door overschrijving op rekeningnummer 068-0955710-93 met als mededeling "info '88".

BL

BLURPS PULP!

Op vrijdag 2 oktober '87 hebben 20 activisten van Greenpeace de lozingspijp van de pulpfabriek "la cellulose des Ardennes" te Harnoncourt/Virton afgesloten. De gevolgen van de lozingen zijn zelfs merkbaar ter hoogte van Tailfer (nabij Namen); het voorzieningsstation voor drinkwater van de Brusselse agglomeratie.

Greenpeace ging tot deze actie over omdat deze fabriek verscheidene stoffen in grotere hoeveelheden dan voorzien in de sektoriële lozingsnormen voor pulpfabrieken loost. Verder werd chloroform aangetroffen. Deze stof staat op de zwarte lijst van de EG-richtlijn 76/464/EEG. Ook trof men toxische ge-

chloreerde koolwaterstoffen (chloor) en chlorolignine aan ter hoogte van de lozingsplaats. Voor chlorolignine bestaat geen reglementering, maar een test verricht door de fakulteit geneeskunde (KUL) op 23 september 1987 toont aan dat bij degradatie van deze stof, andere toxische en/of mutagene stoffen ontwikkelen die misschien zelfs kankerverwekkend kunnen zijn.

In Europees verband was er in 1975 een voorstel tot richtlijn van de Europese commissie rond het probleem van de papierindustrie. Helaas is het voorstel nooit tot een richtlijn uitgegroeid, daar er teveel verzet in de lidstaten bestond.

MvR

VERBRANDING AFVALSTOFFEN: BELGIE-DUITSLAND

Miet Smet heeft de vergunningen voor de verbranding van Duitse afvalstoffen op zee via ons land opgeschort. Het gaat hier om stoffen die vanuit de Bondsrepubliek via de haven van Antwerpen naar het Nederlands Kontinental Plat gevoerd worden om daar verbrand te worden. De reden van deze beslissing is het feit dat er in Duitsland onvoldoende controle gebeurt. De Duitsers houden zich immers niet aan het internationaal voorziene nazicht, waarbij ze onder meer aanvoeren dat de verbrandingsschepen niet onder Duitse vlag varen. Staatssecretaris Smet neemt het niet dat hierdoor België alleen zou moeten opdraaien voor de kosten zeker omdat het buitenlandse afvalstoffen betreft. Waarborgen inzake naleving van de reglementering kunnen enkel geboden worden door efficiënte controles in het land van oorsprong samen met bijkomende steekproefcontroles in het transit-land. Momenteel zijn er over deze zaak onderhandelingen aan de gang tussen de 2 landen.

MvR

MILIEUPROFIEL

Eind juni van dit jaar werd op verzoek van het Wereld Natuur Fonds een enquête gehouden on-

der 979 Nederlanders over hun beeld van de Nederlandse natuurbeschermingsorganisaties. Een aantal van de meest opvallende resultaten. Het WWF en Greenpeace krijgen van het Nederlandse volk een ruime acht voor hun nuttigheid en sympathie. 99% van de Nederlanders kent het WWF, 98% Greenpeace, 94% Natuurmonumenten en 91% de Waddenvereniging. De spontane naambekendheid van milieuverenigingen is opvallend minder: 56% van de ondervraagden weet geen enkele milieuvereniging te noemen. Twee derde van de ondervraagden vindt de samenwerking tussen de verschillende organisaties niet goed of meent dat er geen samenwerking is. 60% van de ondervraagden vindt milieuvervuiling het grootste probleem dat het leven op aarde bedreigt, 30% de bevolkingsexplosie en 13% het uitsterven van planten en dieren, 40% ziet verbetering in de milieuproblematiek.

Over het WWF weet 85% van de ondervraagden dat de panda het symbool is van de organisatie, 45% zegt dat de milieuorganisatie zich vooral bezighoudt in Afrika en 70% vindt dat het WWF ook in Nederland actief is voor het behoud van natuur en milieu.

MvR

Opbouwwerk Pajottenland zoekt een

Medewerker(ster) met interesse voor leefmilieuproblemen.

Projecten:

- opvolging project selectieve huisvuilophaling Lennik (erkend door de EG als project binnen het jaar van het milieu).
- overleg leefmilieuverenigingen.

Aangename werksfeer, vrijstelling van stempelcontrole, vergoeding van onkosten.

Geïnteresseerd?

Neem dan zo vlug mogelijk contact op met het Opbouwwerk Pajottenland, F. Devogheallaan 10, 1680 Lennik.

Telefoon naar 02/532 07 69.

publikaties

Ammoniak in natuurgebieden; E. van der Voet & H.A. Udo de Haes; Ministerie van Landbouw & Visserij (Nederland); Directie NMF, Postbus 20401, NL-2500 EK Den Haag; 1987; 137 blz.; gratis.

Nederlandse literatuurstudie over de effecten van ammoniak en ammonium op verschillende bos- en natuurgebiedstypen ter ondersteuning van het normstellingsbeleid.

Onkruidbestrijdingsmiddelen en hun risico's; R.A.L. Marcelis; Centrum Landbouw en Milieu, Oudegracht 197, NL-3511 NG Utrecht, tel. 00/31/30/32 24 81; 1987; ± 150 blz.; 15 gulden, giro 4204713.

Gids voor akkerbouwer, tuinder, veehouder en loonwerker met informatie over de risico's die het herbicidegebruik met zich mee kan brengen voor de gebruiker, buur- of volggewassen en landbouwhuisdieren, het optreden van resistentie, lucht-, water- en bodemverontreiniging, schade voor fauna en flora, enz.

 Het plantsoen: het gif eruit, de natuur erin, hoe krijg je de gemeente zover?; Hans Muilerman; Vereniging Milieudefensie, Damrak 26, NL-1012 LJ Amsterdam, tel. 00/31/20/22 13 66; 1987; 106 blz.; 23,75 gulden, giro 1995200.

Rapport waarin de recente ontwikkelingen in inrichting en beheer van het openbaar groen beschreven worden. Als gevolg van ecologische impulsen wil men sinds de jaren '70 de plantsoenen een natuurlijker aanzien geven, waardoor tevens het gebruik van bestrijdingsmiddelen kan beëindigd worden.

Tropisch hardhout in de bouw: een milieukundige visie; C.F.W.M. von Meijenfeldt & F.E. van der Mij; Stichting Werkgroep Behoud Tropisch Regenwoud, Damrak 28-30, NL-1012 LJ Amsterdam, tel. 00/31/20/25 87 48; 1987; 32 blz., ill.; gratis.

Brochure met informatie over het gebruik van tropisch hardhout in de bouwsector, die aldus mee verantwoordelijk is voor het verdwijnen van enorme arealen tropisch regenwoud. Geeft tevens een aantal alternatieven.

Kwaliteit van de ruimtelijke omgeving; Koning Boudewijnstichting en Technologisch Instituut-K.

VIV, Brederodestraat 21, 1000 Brussel, tel. 02/511 18 40; 1987; 364 blz.; ill.; 350 fr.

Wat is een goede stedelijke ruimte? Hoe kan men de eisen om tot een goede stedelijke kwaliteit te komen realiseren? Via literatuurgegevens, een cultuur-historische benadering en enkele konkrete voorbeelden worden voorstellen geformuleerd om de planningsinstrumenten te vernieuwen om de kwaliteit van de ruimtelijke omgeving daadwerkelijk te verzekeren en te realiseren.

Nieuw leven in de brouwerij. Versterking van kernen door hergebruik van gebouwen; Koning Boudewijnstichting, Brederodestraat 21, 1000 Brussel, tel. 02/511 18 40; 1987; 75 blz., ill., 150 fr.

Kijk- en leesboek dat een beeld schetst van de grote verscheidenheid aan situaties waarin hergebruik van gebouwen voor een nieuwe functie kan leiden tot versterking van kernen.

MILIEU EN ONTWIKKELING IN LATIJNS-AMERIKA

Milieu en ontwikkeling in Latijns-Amerika; SAGO-dokumentatiecentrum, Lange Lozannestraat 14, 2018 Antwerpen, tel. 03/237 56 30; 1987; 74 blz.; ill.; 200 fr.

Brochure waarin aan de hand van een reeks artikels duidelijk wordt gemaakt dat milieuverniëting, armoede, onderontwikkeling, uitbuiting en economische, technologische en kulturele afhankelijkheid van het westen onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn.

Het gemeentelijk milieubeleid in Vlaanderen; Vereniging van Belgische Steden en Gemeenten, Aarlenstraat 53 bus 4, 1040 Brussel, tel. 02/230 21 70; 1987; 111 blz.; 265 fr., rek.nr. 091-0015852-70.

Rapport met de resultaten van een in het voorjaar van 1986 gehouden enquête bij de Vlaamse gemeentebesturen omtrent de situatie inzake het leefmilieubeleid in hun gemeente.

 Aanvaardbaarheidsgrenzen voor geur fase 1 en 2; Idem fase 3; Staatsuitgeverij, Postbus 20014, NL-2500 EA 's-Gravenhage, tel. 00/31/70/78 99 11; 1987; resp. 79 blz. en 143 blz.; resp. 17,5 en 25 gulden, giro 751 met vermelding van resp. ISBN 90-346-1302-X en ISBN 90-346-1301-1.

Twee rapporten met de onderzoeksresultaten naar geureigenschappen die een rol kunnen spelen in het beschrijven van de aanvaardbaarheid van een bepaalde geur, zowel in laboratoriumsituatie (fase 1 en 2) als in het veld (fase 3).

 Een kijkje onder het vloerkleed; Marianne van der Luit & Gertjan Endedijk; Nederland Giftvrij, Donkerstraat 17, NL-3511 KB Utrecht, tel. 00/31/30/33 13 28; 1987; 121 blz.; 17,5 gulden, giro 2203839.

Informatie- en aktiemap over bodemverontreiniging. In de eerste plaats bedoeld voor docenten, cursusbegeleiders en milieugroepen als inspiratiebron bij de invulling van een lesuur, cursus- of themabijsluiting over gif in de bodem.

 Biofiltratie; A.H.M. van Bergen; Staatsuitgeverij, Postbus 20014, NL-2500 EA 's-Gravenhage, tel. 00/31/70/78 99 11; 1987; 22,5 gulden, giro 751 onder vermelding van ISBN 90-346-1320-8.

Samenvatting en evaluatie van 23 door de overheid gefinancierde projecten waarbij biofiltratie gebruikt werd als bestrijdingstechniek tegen stankhinder.

Dirk Serneels

De in deze rubriek opgenomen publikaties zijn, tenzij vermeld, niet verkrijgbaar bij de Bond Beter Leefmilieu. Ze kunnen wel geraadpleegd worden in onze milieubibliotheek (Luxemburgstraat 20, 1040 Brussel, tel. 02/514 06 38), geopend tijdens de kantooruren. Gelieve dus te bestellen via de betreffende uitgeverij of de boekhandel: adres, telefoonnummer, prijs en eventueel rekeningnummer worden telkens aangeduid. Steeds de titel van het gewenste boek vermelden, indien men via een rekeningnummer bestelt!

De goedkoopste manier om een boek in het buitenland te bestellen is per internationale postwissel. Formulieren hiervoor zijn in de postkantoren verkrijgbaar.

Enkel de boeken met het recyclage- embleempje werden gedrukt op kringlooppapier.

puzzelen

BOEKENPAKKET TE WINNEN

Met behulp van de hieronder gegeven lettergrepen kunnen 21 woorden gevormd worden; naast de omschrijving is ook het aantal letters gegeven. Bij een juiste oplossing vormen de letters van de eerste en de vijfde vertikale rij de naam van een organisatie die in deze Milieurama aan bod komt, gevolgd door de afkorting ervan. De oplossingen dienen ons voor 1 december te bereiken op volgend adres: Milieurama Puzzelen, Luxemburgstraat 20, 1040 Brussel.

U hoeft ons enkel de naam van de organisatie en haar afkorting te laten weten. De winnaar en de juiste oplossing worden bekend gemaakt in de Milieurama van januari/februari.

Lettergrepen: AARD/AK/AR/AU/BE/BE/BEEN/
BYLKA/CHI/CY/DAAL/DAAN/DE/DEE/DER/
DOORN/EF/EL/ENT/ES/FI/FI/GAS/GE/GLAS/
GROEP/GUE/HAN/HOORN/IN/KLA/LE/LE/LING/
MAR/MEER/MER/MI/MOS/NA/NE/NEUS/NO/
NUM/OR/PEN/POT/RE/ROT/SE/SEEN/SLIB/TEN/
TIE/TIE/TO/TON/TSJER/VER/VIS/VLIN/WOUD

1. Rinoceros	
2. Zeer giftig element	
3. Rampenkerncentrale	
4. Bevruchting	
5. Zeldzame bloem	
6. Luizeëieren	
7. Milieuvriendelijke brandstof	
8. Mossoort	
9. Inheemse loofboom	
10. Pesticide	
11. Gevolg van privé vervoer	
12. Brabants natuurgebied	
13. Walvissoort	
14. Milieuvereniging	
15. Herwinning van glas	
16. Admiraalvlinder	
17. Ivoor	
18. Gevolg van zure neerslag	
19. Doeltreffend	
20. Slibverwerkend	
21. Frans natuurgebied	

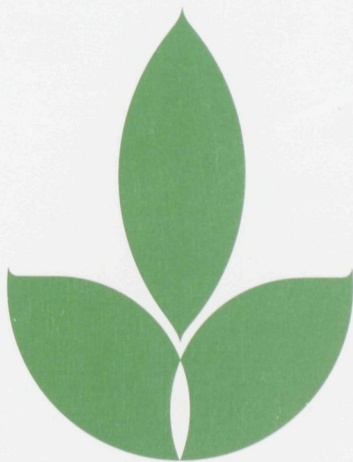
Oplossing van het september-nummer: 1. Biogas; 2. Uiterwaard; 3. Isoleren; 4. Zeeanemoon; 5. Eland; 6. Ringslang; 7. Duinpieper; 8. Windenergie; 9. Eidereend; 10. Struweel; 11. Panter; 12. Enter; 13. Neusbeer; 14. Decroo; 15. Imago; 16. Eskimo; 17. Flesvoeding; 18. Verkaveling; 19. Inpoldering; 20. Stankgolf. De vijf dagroofvogels: buizerd, wes-

pendief, visarend, sperwer, boomvalk.

Uit de juiste oplossingen werd Geert Van Zwol uit Laarne als winnaar geloot. Hij zal eerstdaags een boekenpakket ontvangen.

Dirk Serneels

AARDGAS

Milieuvriendelijk

kalender

3, 4, 10, 11 en 12 november: cursus "Grondwaterwinning en kunstmatige aanvulling van grondwater," Technische Universiteit van Delft, Stevinweg 1 te Delft, cursusgeld fl. 1500.

Op donderdag 5 november 1987: studiedag "Meten en reduceren van luchtverontreiniging emissies," SCK-Mol, inl. K.VIV, Jan van Rijswijklaan 58, 2018 Antwerpen, tel. 03/216 09 96.

Maandag 9 november om 19u.30 voordracht "Natuurbehoud en natuurbeheer" door D. Van Speybroeck, en op maandag 16 november om 19u.30 "Mentale gezondheid en invloeden van het stadsmilieu als toepassing van stadsekologie", telkens in HILOK, gebouw L, aud. 3 (2de verdieping), ingang via Triomflaan toegang 8, VUB, Pleinlaan 2, 1050 Brussel, prijs 500 fr., 350 fr. voor werklozen en studenten.

Van 6 tot 11 november in GB Aalst, Nieuwstraat 20 en van 4 tot 9 december in GB Antwerpen, Meir 48, Europese tentoonstelling "Visleven = de waarborg voor een goede waterkwaliteit", inl. Milieucel VVHV, Driekoningenstraat 218, 2700 Sint Niklaas.

12 november: studiedag "Ekologie en economie; duurzaam gebruik van natuurlijke bestaansbronnen" in Musis Sacrum in Arnhem, georganiseerd door Centrale Raad voor Milieuhygiëne, Postbus 90740, 2509 LS 's Gravenhage, tel. 00/31/70-472351 toestel 26, Mevr. van Klink.

26 en 27 november 1987 in ICC Gent: Colloquium Gemeentelijk Milieubeleid, georganiseerd door Jan Lenssens, Dienst Leefmilieu Gent en Vlaamse afdeling van de Vereniging van Belgische Steden en Gemeenten, inlichtingen en inschrijvingen: Milieusekretariaat Gent, tel. 091/35 47 76, kosten: 2000 fr., dokumentatie, verfrissingen en maaltijden inbegrepen.

Dinsdag 22 december: Milieudag in Menen met films, natuurtochten, sprekers, enz., inl. bij Frederika Hostens, Stationsstraat 58 te 8600 Menen, tel. 056/51 22 95.

3 tot 5 maart 1988: internationaal symposium "Man, health, environment" in het Konferentiecentrum van Luxemburg-Kirchberg, inlichtingen en inschrijvingen bij Ministère de l'Environnement, rue de Prague 5 A, L- 2348 Luxembourg (P. Weber, E. Lorang).

ILLUSTRATIES:

Voorpagina, blz. 3, blz. 6 en blz. 7: Joris Van Reusel; blz. 11: archief Milieurama; blz. 10 en blz. 12: embleem Nationale Kampanje Bescherming Roofdieren; blz. 21: archief Milieurama; blz. 29: Greenpeace.

MILIEURAMA IS HET
MAANDBLAD VAN DE
BOND BETER LEEFMILIEU

REDAKTIE EN ADMINISTRATIE:

Luxemburgstraat 20
1040 Brussel
tel. 02/514.06.38.

JAARABONNEMENT:

400 fr. te storten op rek.nr.
001-1475409-18 van de Bond
Beter Leefmilieu v.z.w.
Steunabonnement: 1000 fr.
Buitenland: 550 fr.
Los nummer: 50 fr.

HOOFDREDAKTEUR:

Dirk Van Melkebeke

REDAKTIESEKRETARIS & EINDREDAKTEUR:

Geert Selleslach

MEDEWERKERS:

Frank Debois
Koen Goemans
Lieve Grauls
Ann Kenis
Bea Lootens
Dirk Serneels
Monica van Reijen

LAY-OUT:

Monica van Reijen

TIKWERK:

Bea Lootens

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER:

Dirk Van Melkebeke

COPYRIGHT:

Overname van artikelen wordt
aanbevolen, mits schriftelijke
toelating en bronvermelding.

UITERAARD IS OOK DEZE
MILIEURAMA OP KRING-
LOOPPAPIER GEDRUKT

